

expertisecentrum
beroepsonderwijs

Motiveren van laaggeletterden

Een literatuurstudie naar succesvolle interventies

Colofon

Titel	Motiveren van laaggeletterden
Auteurs	Annemarie Groot, Karien Coppens & Jo Fond Lam
Versie	1
Datum	01-09-2019
Projectnummer	30492.01

Expertisecentrum Beroepsonderwijs
Postbus 1585
5200 BP 's-Hertogenbosch
T 073 687 25 00
www.ecbo.nl

© ecbo 2018

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, op welke andere wijze dan ook, zonder vooraf schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1	Achtergrond	5
1.1	Laaggeletterden in Nederland	5
1.2	Mogelijke redenen voor beperkte deelname aan educatietrajecten	6
1.3	Onderzoeksvragen.....	7
2	Opzet en afbakening van het onderzoek	8
2.1	Literatuuronderzoek	8
2.2	Interventiebronnen.....	9
3	Motiveren en toeleiden van volwassenen	10
3.1	Wervingsproces.....	10
3.2	Factoren die motivatie van laaggeletterden beïnvloeden	20
3.3	Tot slot.....	23
4	Interventies en motivatie	24
4.1	Indeling van motivatie-elementen	24
4.2	Motiveren om aanbod te volgen	25
4.3	Motiveren om aanbod te voltooien.....	29
4.4	Good practices	33
4.5	Tot slot.....	34
5	Samenvatting en discussie.....	35
6	Literatuur	38
	Bijlage I – Relevante interventies	41
	Bijlage II – Good Practices	49

Inleiding

Dit onderzoek is uitgevoerd als onderdeel van het actieplan *Tel mee met taal 2016-2019*, in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Sociale Zaken en Werkgelegenheid en Volkshuisvesting, Welzijn en Sport. Het rapport maakt onderdeel uit van het onderzoek *De Laaggeletterde Centraal*: een tweejarig onderzoek waarin gestreefd wordt meer inzicht te krijgen in de problemen die laaggeletterden ervaren en welke behoeften in ondersteuning zij hebben. Het onderzoek is uitgevoerd door het Welten Instituut – Open Universiteit Nederland en het expertisecentrum beroepsonderwijs (ecbo). Deze literatuurstudie is een van de vijf deelstudies van het onderzoek.

De centrale onderzoeksvraag van het onderzoek luidt: hoe ervaren laaggeletterden zelf hun laaggeletterdheid en wat voor gevolgen heeft dit voor het beleid op het gebied van motivatie om een cursus te volgen én inrichting van het taalaanbod? Door kennis over de doelgroep te vergroten en met name over hoe zij zelf hun laaggeletterdheid ervaren, kan een aanbod worden gecreëerd dat wellicht beter tegemoet komt aan hun wensen. Hierdoor zijn mogelijk meer laaggeletterden intrinsiek gemotiveerd om een cursus te volgen en worden zij minder geconfronteerd met negatieve gevolgen.

1 Achtergrond

Al jaren werkt de overheid door middel van actieplannen aan de bestrijding van laaggeletterdheid. Het bereiken en vervolgens doorverwijzen van laaggeletterden naar ondersteuningsaanbod is een essentieel onderdeel van deze plannen. Toch participeert slechts een klein deel van de laaggeletterden in het aanbod. Een groot deel van hen maakt hier dus geen gebruik van. Hoe komt dat? Wat weten we over de laaggeletterden in Nederland en de mogelijke verklaringen voor hun beperkte deelname aan scholingsactiviteiten?

1.1 Laaggeletterden in Nederland

Het aantal van 2,5 miljoen laaggeletterden in Nederland is berekend met behulp van gegevens uit het PIAAC-onderzoek: Programme for the International Assessment of Adult Competencies, een internationale survey naar de geletterdheid, gecijferdheid en probleemoplossend vermogen bij de beroepsbevolking in meer dan 25 landen (Buisman, Allen, Fouarge, Houtkoop & Van der Velden, 2013). Bij laaggeletterden wordt vaak gedacht aan mensen die helemaal niet kunnen lezen en schrijven (analfabeten). Dit is onterecht: slechts een relatief klein deel van de laaggeletterden (2,6% van de Nederlandse bevolking tussen 16 en 65 jaar) bevindt zich op de grens van analfabetisme (Buisman e.a., 2013). Een veel grotere groep van ongeveer 1 miljoen mensen tussen de 16 en 65 jaar beheerst een iets hoger taalniveau.¹ Zij kunnen wel lezen en schrijven maar hebben daar veel moeite mee.

Tabel 1.1 Profiel van laaggeletterden

		<i>Laaggeletterd %</i>
Geslacht	Man	11,2
	Vrouw	12,7
Leeftijd	16-24 jaar	5,0
	25-34 jaar	8,1
	34-44 jaar	8,9
	45-54 jaar	14,1
	55-65 jaar	21,5
Opleidingsniveau	Lager onderwijs	42,3
	Vmbo-bb-kb/mbo 1	24,4
	Vmbo-gl/tl	14,0
	Mbo 2 of hoger	9,2
	Havo/vwo	2,9
	Hbo	2,3
Herkomst	Wo	2,5
	Autochtoon	8,2
	Allochtoon, 1 ^e generatie	37,0
	Allochtoon, 2 ^e generatie	9,0

Bron: Buisman & Houtkoop, 2014.

¹ Dit zijn de deelnemers (9,3%) die in het PIAAC-onderzoek niveau 1 hebben behaald. Niveau 1 in het PIAAC-onderzoek komt globaal overeen met referentieniveau 1F (Groot, Houtkoop, Steehouder & Buisman, 2015).

Het PIAAC-onderzoek brengt diverse achtergrondkenmerken van laaggeletterden in beeld (zie tabel 1.1). Uit dit onderzoek blijkt dat vrouwen wat vaker laaggeletterd zijn dan mannen², ouderen vaker laaggeletterd zijn dan jongeren en hoe lager het onderwijsniveau, hoe groter het aandeel laaggeletterden.

Wanneer we kijken naar absolute aantallen dan komt naar voren dat in Nederland de oudere Nederlandstalige laaggeletterden die een middelbare beroepsopleiding hebben gevolgd, de grootste groep vormen (540.000 mensen). De meesten van hen hebben een baan.

1.2 Mogelijke redenen voor beperkte deelname aan educatietrajecten

Hoewel er meer Nederlandstalige laaggeletterden zijn dan laaggeletterden met een anderstalige achtergrond, zijn het voornamelijk migranten die deelnemen aan educatietrajecten (Steehouder & Baay, 2016). De Nederlandstalige laaggeletterden maken maar beperkt gebruik van het bestaande scholingsaanbod. Er worden verschillende redenen genoemd waarom maar weinig Nederlandstalige laaggeletterden deelnemen aan scholing³, waaronder: laaggeletterden hebben soms negatieve schoolervaringen, kunnen onzeker zijn over wat de scholing oplevert, weten niet welk aanbod er is en waar dat georganiseerd wordt of het aanbod is niet passend, of ze beschikken niet over voldoende/toereikende middelen (denk aan tijd, geld, baan, mantelzorg) (Fouarge, Van Eldert, De Grip, Künn-Nelen & Poulissen, 2018; Commissie vraagfinanciering mbo, 2017; Van Echtelt, Croezen, Vlasblom & Voogd-Hamelink, 2016; Verspiek, 2009; Tharenou, 2001; Buisman & Houtkoop, 2014; Buisman & Allen, 2015; Windisch, 2016; Buisman, 2017).

Meer in het algemeen is de deelname van niet-werkenden aan scholing een stuk lager dan van werkenden, en de deelname van laagopgeleiden aan scholing is aanzienlijk minder dan die van hoger geschoolde werknemers (Fouarge e.a., 2018; Van Echtelt e.a.; 2016). Longitudinaal onderzoek laat zien dat de lagere deelnemingsgraad van lager geschoolden grotendeels te verklaren is door de verschillen die er zijn tussen lager opgeleiden en hoger opgeleiden in opleidingsintenties: het betreft verschillen in de algemene houding (attitude) ten aanzien van opleiding en scholing en verschillen in de competentiebeleving (positieve onderwijservaring, gevoel dat ze succesvol kunnen zijn) (Sanders, 2016).

De aanpak om laaggeletterden te werven is tot op heden onvoldoende succesvol gebleken. Hier zijn diverse redenen voor, zoals:

- Laaggeletterden (of hun omgeving) herkennen zich niet in het beeld dat geschetst wordt over (maatschappelijke en economische) problemen door laaggeletterdheid (Bureau Taalstrategie, 2017; Gagestijn & Mes, 2017). Hierdoor bereiken wervingscampagnes niet de juiste doelgroep.
- Laaggeletterden zien niet hoe een cursus Lezen en Schrijven kan bijdragen aan een oplossing voor knelpunten die zij ervaren (Christoffels, Groot, Clement & Lam, 2017).

---

² Het verschil is niet significant.

³ Laaggeletterden zijn vaak laagopgeleid: 42% van de laaggeletterden heeft alleen lager onderwijs gevolgd en 38% vmbo of mbo 1 (Buisman e.a., 2013). Het is waarschijnlijk dat veel van de kenmerken die voor laagopgeleiden gelden, ook gelden voor laaggeletterden.

- Laaggeletterden zien de relatie niet of onvoldoende tussen een cursus lezen en schrijven, rekenen of digitale vaardigheden en hun leerwens (leren breien of koken) (Zet een punt, 2018).
- De naam van een cursus Lezen en schrijven kan afschrikken (Mallows & Litster, 2016).
- Laaggeletterden willen niet deelnemen aan een cursus uit schaamte of doordat zij het probleem niet (willen) onderkennen (Groot e.a., 2018).
- Laaggeletterden weten niet hoe zij over moeten gaan tot actie (Windisch, 2016).
- Professionals in het sociaal domein (wijkverpleging, schuldhulpverleners etc.) spelen niet de rol in de werving van laaggeletterden die ze kunnen spelen. Uit onderzoek blijkt dat onder hulpverleners sprake is van onvoldoende kennis over laaggeletterdheid en onvoldoende bewustzijn dat het oplossen van laaggeletterdheid bijdraagt aan het oplossen van het probleem waarvoor de professional ingeschakeld is, bijv. schulden oplossen (Groot & Steehouder, 2018). Ook is de samenwerking tussen hulpverleners in het sociaal domein en organisaties die educatietrajecten verzorgen niet altijd op orde waardoor onduidelijk is hoe en naar wie doorverwezen moet worden. Verder speelt handelingsverlegenheid bij hulpverleners een rol: hoewel zij met veel potentiële laaggeletterden in aanraking komen, hebben hun cliënten acute en omvangrijke problemen die eerst moeten worden opgelost. Doordat het voor de hulpverleners niet altijd gemakkelijk is om de relatie met laaggeletterdheid te leggen, zien zij de noodzaak niet om hun tijd daaraan te besteden in plaats van aan het oplossen van de problemen van hun cliënt (Bureau Wending, 2017). Ook zijn zij bang hun relatie met de cliënten op het spel te zetten bij het benoemen van laaggeletterdheid.

1.3 Onderzoeksvragen

Uit het voorgaande blijkt dat er veel verschillende redenen zijn waarom laaggeletterden (mogelijk) niet gebruik maken van educatie-aanbod en waarom de werving niet succesvol is. Hieruit is af te leiden dat laaggeletterden geen uniforme groep vormen. Het werven en scholen van laaggeletterden vraagt om een diverse aanpak. Hoe kunnen we daar op zo'n manier rekening mee houden dat het wel lukt laaggeletterden te motiveren om gebruik te maken van het educatieaanbod? Voorliggend onderzoek richt zich op de werving van laaggeletterden en hun motivatie om deel te nemen aan scholing. De belangrijkste vraag die we proberen te beantwoorden is:

Welke interventies op het gebied van motiveren, toeleiding tot ondersteuning en verhoging van basisvaardigheden⁴ voor laaggeletterden zijn succesvol en welke niet?

In hoofdstuk 2 beschrijven we de opzet en afbakening van het onderzoek. In hoofdstuk 3 schetsen we het theoretisch kader: wat motiveert volwassenen om te leren en welke factoren spelen een rol bij het motiveren en gemotiveerd houden van volwassenen om te leren of aanbod te (blijven) volgen. Hoofdstuk 4 geeft een overzicht van interventies of meer specifiek elementen van interventies die inspelen op het motiveren van volwassenen.

---

⁴ In dit onderzoek gebruiken we de term basisvaardigheden voor taal-, rekenen- en digitale vaardigheden.

2 Opzet en afbakening van het onderzoek

Dit onderzoek heeft tot doel om good practice interventies te verzamelen op het gebied van bereik en motivatie van laaggeletterden, toeleiding tot educatieaanbod en verhoging van basisvaardigheden. Het onderzoek bestaat uit een literatuuronderzoek gevolgd door een analyse van diverse databases met good practices. Dit hoofdstuk beschrijft de opzet van het onderzoek en de afbakening.

2.1 Literatuuronderzoek

De literatuurstudie is gericht op het achterhalen van succesvolle interventies in de (inter)nationale literatuur op het gebied van motiveren van laaggeletterden om scholingsaanbod te volgen. In de literatuur is gezocht naar zowel nationale als internationale (overzichts)publicaties op basis van de volgende zoektermen:

Motivation / Learning motivation / Motivation program	Motivatie / Motiveren/ Motieven / Stimuleren
Education / Adult education / schooling / Program	Volwassen* Educatie/ Volwasseneneducatie / Scholing
Adult learner	Volwassen leerder, ouderen
Basic skills	Basisvaardigheden / Kernvaardigheden / taal / rekenen
Literacy / Low literate	Geletterdheid / Laaggeletterdheid

De zoektocht naar literatuur hebben we als volgt afgebakend:

- publicaties zijn maximaal 5 jaar oud;
- publicaties zijn peerreviewed;
- doelgroep is 18+;
- focus op reviews/overzichtsartikelen.

Hierbij zijn de volgende stappen doorlopen:

- 1 Een eerste verkenning is uitgevoerd via het zoeken in internetzoekmachines (Google, Google Scholar). Deze zoektocht was gericht op nationale publicaties en op publicaties, die niet onder wetenschappelijke literatuur vallen. Er wordt op dit terrein veel pionierswerk verricht, dat niet altijd voldoet aan de strenge richtlijnen om als wetenschappelijke publicatie opgenomen te worden. Deze onderzoeken kunnen echter wel interessante aanknopingspunten bevatten waardoor ervoor gekozen is om ze hier wel op te nemen indien dat relevant leek.
- 2 Er is met een wetenschappelijke zoekmachine (Educational Resources Information Center (ERIC)) gezocht naar internationale wetenschappelijke literatuur door middel van de Engelstalige equivalenten sleutelwoorden.

- 3 Er is gebruik gemaakt van het opvragen van literatuur via het eigen netwerk en er is gebruik gemaakt van eigen literatuur.
- 4 De aangetroffen publicaties zijn beoordeeld op relevantie op basis van de samenvatting en indien relevant is de publicatie zelf opgezocht en bestudeerd.

Uiteindelijk hebben we 150 publicaties gevonden waarvan er 45 in deze rapportage zijn opgenomen.

2.2 Interventiebronnen

Binnen dit onderzoek is gezocht naar interventies die mogelijk relevante elementen bevatten op het gebied van motiveren en gemotiveerd houden van volwassenen om aanbod te gaan of blijven volgen tot ondersteuning en verhoging van basisvaardigheden. Daarbij is gebruik gemaakt van de volgende bronnen om good practices te verzamelen:⁵

- UNESCO database;
- ELINET database;
- Erasmus+;
- EPALE platform.

De interventies die in de database zijn opgenomen, zijn interventies die aan de volgende voorwaarden voldeden:

- De interventie is gericht op:
  - het motiveren van volwassenen om aan de slag te gaan met het verbeteren van lezen en/of schrijven; of
  - het verbeteren van het lezen en/of schrijven; direct of middels een camouflagecursus (d.w.z. (ander aanbod waar eventueel taalaanbod in verwerkt is).
- De interventie is gericht op volwassenen of kinderen en hun ouders.
- Bronnen vanaf 2014 (of minimaal dan laatste up-date).
- Regio: Noord-Amerika, Europa en Zuid Zuid-Amerika (Argentinië, Chili en Brazilië).
- De interventie is naar verwachting overdraagbaar naar de Nederlandse situatie.
- De interventie is al eens uitgetoetst (dus niet in een ontwikkelingsfase).
- De interventies/projecten vanuit de Erasmus+ database zijn aangemerkt als good practice.

In totaal hebben wij 51 interventies opgenomen, die aan bovenstaande voorwaarden voldeden. In Bijlage I is het overzicht te vinden met relevante interventies op alfabetische volgorde, inclusief een korte beschrijving. De interventies richten zich over het algemeen op één of meer van de volgende doelgroepen (soms ook combinaties):

- werkenden;
- werkzoekenden/werklozen;
- gedetineerden;
- ouders met kinderen (intergenerationeel);
- ouderen;
- immigranten/minderheidsgroeperingen;
- mensen op het platteland/in geïsoleerde gebieden.

---

⁵ Een oproep via het ESN-netwerk voor good practices leverde helaas geen (nieuwe) voorbeelden op.

3 Motiveren en toeleiden van volwassenen

Op basis van eerder onderzoek weten we veel over de kenmerken van laaggeletterden en wat mogelijke redenen zijn waarom zij tot op heden onvoldoende bereikt zijn om deel te nemen aan aanbod (zie hoofdstuk 1). Dit hoofdstuk gaat over hoe je volwassenen motiveert om te leren. We bespreken eerst het wervingsproces: wat zijn stappen die gezet moeten worden, voordat je laaggeletterden überhaupt kunt motiveren om scholing te volgen? Vervolgens gaan we in op het verschil tussen laaggeletterden motiveren om deel te nemen aan scholing en laaggeletterden gemotiveerd houden om scholing te voltooien. Tot slot bespreken we welke factoren van invloed zijn op de motivatie van laaggeletterden om scholingstrajecten te volgen, en welke daarvan te beïnvloeden zijn.

3.1 Wervingsproces

Het motiveren van laaggeletterden om gebruik te maken van educatieaanbod, is een onderdeel van het wervingsproces van laaggeletterden. Dit proces is in figuur 3.1 schematisch weergegeven.

Figuur 3.1 Wervingsproces laaggeletterden

3.1.1 Fase 1: Om wie gaat het?

Gezien de diversiteit onder laaggeletterden, is het nodig om vooraf te besluiten op wie de wervingscampagne zich richt (wie wil je bereiken en waarom) zodat de werving succesvol is. Een mogelijke eerste stap hierin is om allereerst via data-analyse het aantal laaggeletterden op regionaal of gemeentelijk niveau in kaart te brengen. Op basis van de gegevens over achtergrondkenmerken van laaggeletterden uit het PIAAC-onderzoek (zie paragraaf 1.1) is het mogelijk om laaggeletterden te zoeken door gebruik te maken van de gegevens die bij het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bekend zijn. Het gaat om een combinatie van

de volgende kenmerken: opleidingsniveau, soort opleiding, leeftijd, arbeidsmarktstatus (o.a. werkend of werkzoekend), beroep (o.a. ongeschoold of geschoold), migratiestatus (o.a. NT1 of NT2) (Bijlsma, Van den Brakel, Van der Velden & Allen, 2016). Op basis van deze analyse kan bijvoorbeeld worden vastgesteld in welke stadsdelen of wijken vermoedelijk veel laaggeletterden woonachtig zijn en welke achtergrondkenmerken zij hebben (werk, gezin enz.). Naar aanleiding hiervan kan besloten worden op welke laaggeletterden de werving zich richt.

Een dergelijke data-analyse is met name relevant om degenen die zeer laaggeletterd zijn in beeld te brengen: zij zullen vermoedelijk te maken hebben met multiproblematiek op het gebied van werk, gezondheid en financiën. Dat zijn de laaggeletterden die op basis van een analyse van achtergrondkenmerken en CBS-data het eerst in beeld komen. Degenen die iets vaardiger zijn, komen minder snel op deze manier in beeld of helemaal niet, doordat hun achtergrondkenmerken veel lijken op de kenmerken van niet-laaggeletterden. Het kan bijvoorbeeld gaan om laaggeletterden met een leidinggevende functie of om laaggeletterden die een baan hebben waarbij weinig beroep wordt gedaan op hun basisvaardigheden (Buisman & Houtkoop, 2014).

3.1.2 Fase 2: Waar vind je laaggeletterden?

Het is mogelijk om met behulp van gegevens van het CBS vast te stellen in welke wijk laaggeletterden wonen. Het is daarmee echter niet vanzelfsprekend dat laaggeletterden ook gevonden en geïdentificeerd worden. De data-analyse geeft enkel aan dat er een grote kans is dat op bepaalde plekken laaggeletterden wonen, maar wie van de inwoners daadwerkelijk laaggeletterd zijn, moet nog blijken: zij moeten nog geïdentificeerd worden. Met andere woorden: we moeten de laaggeletterden eerst vinden en herkennen, voordat we ze kunnen benaderen voor scholingsaanbod. Hoe pak je dat aan?

Het herkennen van laaggeletterden is niet eenvoudig, vanwege meerdere redenen (zie hoofdstuk 1):

- 1 Laaggeletterden komen er niet voor uit dat ze laaggeletterd zijn.
Kenmerkend voor laaggeletterden is, dat ze hun laaggeletterdheid als een taboe zien en zich ervoor schamen of dat ze het geaccepteerd hebben en ermee hebben leren leven (Windisch, 2016; Tubbing & Matthijsse, 2018). Laaggeletterden hebben vaak diverse compensatiestrategieën ontwikkeld. Zij zullen er niet voor uit (willen) komen dat zij laaggeletterd zijn.
- 2 Laaggeletterden of hun omgeving herkennen zich niet in het beeld van laaggeletterdheid.
De grote diversiteit binnen de groep laaggeletterden maakt dat lang niet alle laaggeletterden (of hun omgeving) zichzelf herkennen in het beeld dat geschetst wordt over (maatschappelijke en economische) problemen door laaggeletterdheid (Bureau Taalstrategie, 2017; Gagestijn & Mes, 2017). Dit kan komen doordat:
  - a. zij niet voldoen aan de karakteristieke kenmerken;
  - b. zij zich er niet bewust van zijn dat de problemen die zij mogelijk wel ervaren (deels) door hun lage basisvaardigheden veroorzaakt worden;

c. zij geen (maatschappelijke of economische) problemen ervaren zoals die in het beeld over laaggeletterden geschetst worden.

3 Laaggeletterden zien het belang niet in van een cursus in basisvaardigheden.

De relatie tussen lage basisvaardigheden en knelpunten die daardoor ervaren worden, is niet voor iedereen even duidelijk. Om die reden zien laaggeletterden niet altijd in hoe een cursus lezen en schrijven bijvoorbeeld kan bijdragen aan een oplossing voor knelpunten die zij ervaren (Groot e.a., 2018). Anderzijds is voor laaggeletterden de link te onduidelijk tussen wat zij eigenlijk zouden willen leren (bijvoorbeeld koken) en hoe het verbeteren van basisvaardigheden daarmee verband houdt (lezen of schrijven van recepten) (Zet een punt, 2018). De naam van een cursus lezen en schrijven kan dan afschrikken (Mallows & Litster, 2016).

Het is mogelijk dat laaggeletterden in eerste instantie (nog) niet herkend (kunnen) worden omdat zij niet aan karakteristieke kenmerken voldoen of nog geen problemen ervaren, en op een later moment toch in beeld komen. De situatie van een laaggeletterde kan veranderen op cruciale momenten in het leven (denk aan zogenaamde 'critical life events' zoals 18 jaar worden, trouwen, kinderen krijgen, wegvallen van belangrijke naasten, scheiden, werkloos worden of andere zaken, zoals verhuizen, school zoeken voor kinderen, die een belangrijke verandering meebrengen et cetera). Deze cruciale momenten met daarbij behorende veranderingen gaan (bijna) altijd gepaard met momenten van schriftelijk en mondeling contact met (overheids)instanties (gemeente, belastingdienst, uitzendbureau, school et cetera). Op dergelijke momenten kunnen problemen met basisvaardigheden duidelijk zichtbaar worden.

Profielen en persona's

Het gebruik van profielen of persona's kan helpen bij het herkennen van laaggeletterden. De keuze voor een specifieke groep laaggeletterden bepaalt dan waar de wervingscampagne voor scholingsaanbod gevoerd moet worden. De vindplaatsen kunnen achterhaald worden met behulp van profielen of persona's (Buisman & Houtkoop, 2014; Kurvers e.a., 2013; Lost Lemon & Muzus, 2018; Zet een punt, 2018). Op basis van informatie over wie de laaggeletterden zijn, kunnen namelijk mogelijke vindplaatsen gedefinieerd worden.

Bij profielen wordt een indeling van laaggeletterden gemaakt op basis van achtergrondkenmerken. Volgens Buisman en Houtkoop (2014) zijn de drie belangrijkste profielen van laaggeletterden in Nederland:

- 1 Oudere Nederlandstalige laaggeletterden, die een middelbare beroepsopleiding hebben gevolgd (zowel werkenden als niet-werkenden).
- 2 Nederlandstalige laaggeletterden met een laag opleidingsniveau en zonder baan.
- 3 Laaggeletterde migranten met een lage opleiding en zonder baan.

Aan de hand van een statistische analyse van de diverse taalvaardigheden van leerders binnen het bestaande cursusaanbod in de volwasseneneducatie, komen Kurvers e.a. (2013) tot een indeling in vijf profielen:

- de gevorderde leerder;
- de gemiddelde leerder;
- de NT2-leerder;
- de leerder met (ernstige) lees- en schrijfproblemen (NT1);

- de leerder met leermoeilijkheden.

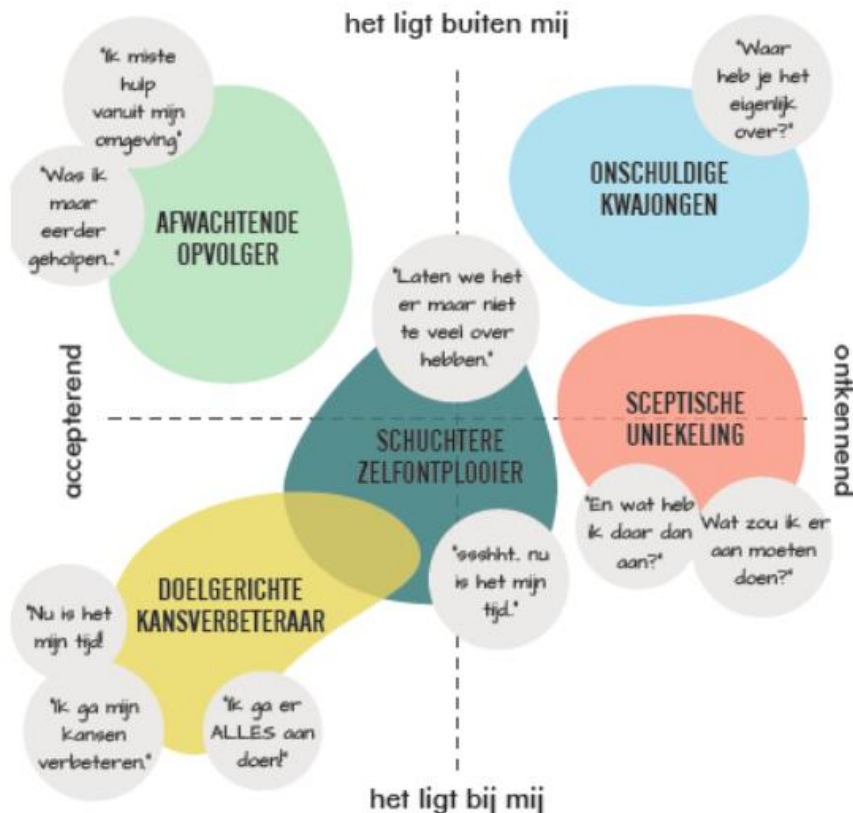
Deze indeling gaat uit van de leerbehoefte van deelnemers aan taalcursussen op basis van het taalniveau dat zij beheersen: zo heeft een NT2'er een andere leervraag om zijn taalniveau te verhogen dan een NT1'er.

Deze profielindelingen zijn zeker relevant, maar leggen nog geen directe verbinding met de vindplaatsen waar deze groepen laaggeletterden bereikt en benaderd kunnen worden. Indirect kunnen de vindplaatsen van deze laaggeletterden wel achterhaald worden, door bijvoorbeeld gebruik te maken van gegevens over het gebruik van overheidsregelingen. Uit onderzoek van Christoffels e.a. (2016) blijkt dat mensen die moeite hebben met lezen en schrijven doorgaans over een substantieel lager inkomen beschikken en dat laaggeletterden bijna drie keer zo vaak afhankelijk zijn van een uitkering als niet laag-geletterden. Leven in armoede gaat daarnaast vaak samen met persoonlijke en/of fysieke problemen. Laaggeletterden doen om die reden dan ook vaak een beroep op diverse regelingen, waaronder participatiebudget, schuldhulpverlening, uitkeringen of toeslagen. In eerdere onderzoeken wordt daarom genoemd dat sociale wijkteams een belangrijke plek zijn om laaggeletterden te signaleren (Labyrinth, 2016) of wordt het leggen van slimme verbindingen in het sociaal domein kansrijk geacht om deelnemers te vinden (Groot & Steehouder, 2018).

Op basis van informatie over leeftijd, arbeidsmarktstatus, taalachtergrond en al dan niet gebruik maken van overheidsregelingen zou een deel van de groep gevonden kunnen worden via hulpverleningsinstanties uit het gemeentelijk sociaal domein. Deze achtergrondinformatie geeft echter maar beperkt inzicht in wie de laaggeletterden zijn en waar we laaggeletterden kunnen vinden. Persona's gaan een stap verder dan profielen: een persona is een verzonnen persoonlijkheid die kenmerken en eigenschappen heeft van de doelgroep door nader te kijken naar de persoon en diens drijfveren. De beschrijving van een persona helpt om de doelgroep –laaggeletterden - beter te begrijpen, zodat het werven succesvoller is en passend en aantrekkelijk onderwijs aangeboden kan worden. Persona's helpen ook mogelijke vindplaatsen te detecteren. Zowel Lost Lemon en Muzus (2018) als Zet een punt (2018) hebben persona's van laaggeletterden ontwikkeld.

Lost Lemon en Muzus verdelen laaggeletterden in vijf groepen op basis van hun houding rondom hun eigen vaardigheden en hun houding tegenover de maatschappij. De persona's heten: afwachter opvolger, doelgerichte kansverbeteraar, schuchtere zelfontplooiër, sceptische uniekeling en onschuldige kwajongen. Zie figuur 3.2.

Figuur 3.2 Indeling persona's Lost Lemon & Muzus (2018)

Bij *houding rondom hun eigen vaardigheden* gaat het erom of de laaggeletterde accepteert dat hij lage basisvaardigheden heeft of dat hij het ontkent. De *houding tegenover de maatschappij* heeft betrekking op de reden waarom iemand laaggeletterd is en of dat door hemzelf komt of buiten hemzelf ligt.

Per persona zijn er vier algemene kenmerken uitgewerkt. De laaggeletterde is:

- toekomstgericht of meer bezig met het hier en nu;
- proactief of afwachtend;
- bereid om taalaanbod te volgen of niet, maar wel behoefte aan camouflageaanbod, (ander aanbod waar eventueel taalaanbod in verwerkt is);
- al ver in de verwerking dat hij laaggeletterd is of heeft nog een lange weg te gaan (ontkent dat hij laaggeletterd is).

Elke persona kan een man of vrouw zijn van diverse leeftijden en heeft een aantal karaktereigenschappen. Een voorbeeld hiervan staat in het kader.

Voorbeeld beschrijving karaktereigenschappen van Afwachtende opvolger (Lost Lemon en Muzus, 2018):

Mij kom je zeer waarschijnlijk tegen bij vindplaatsen zoals het ziekenhuis, politiebureau of de gemeente. Ik ben me bewust van mijn lage niveau, maar zal niet snel uit mezelf actie ondernemen om eraan te werken. Ik heb mijn leven er naar ingericht en weet met automatische overboekingen en goede mondelinge vaardigheden mijn zaken te regelen. Mijn moeite met bijvoorbeeld lezen of schrijven houd ik vaak geheim voor anderen. In eerste instantie kan ik het onderwerp goed ontwijken, maar eigenlijk hoop ik wel dat iemand eens zou doorvragen. Voor mijn gevoel ligt het buiten mij en kan ik er niet zoveel aan doen. Het komt door mijn opvoeding of simpelweg de manier waarop de maatschappij werkt.

Verder gaat de beschrijving in op hoe je deze persona's het beste kunt benaderen (*tone of voice*), wat hun drempels zijn om gebruik te maken van het educatieaanbod en de motieven en voorwaarden waarmee je de persona kunt 'verleiden' of werven.

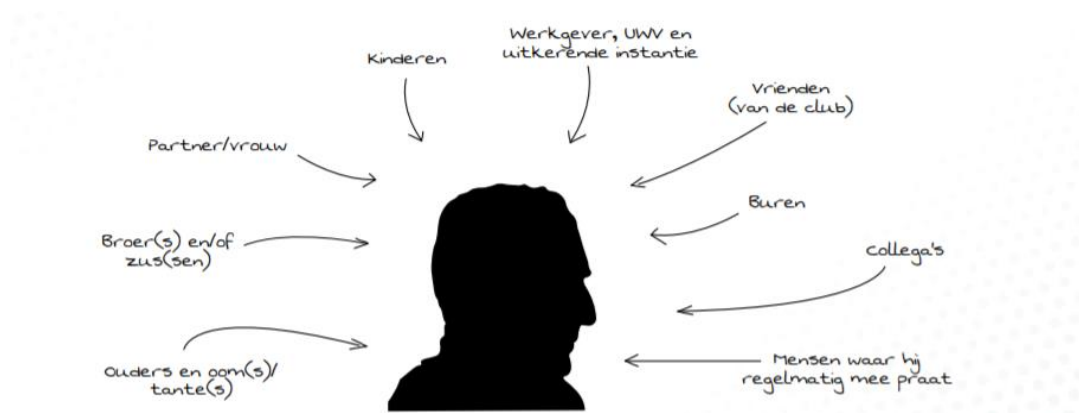
De methodiek KLASSE! (Zet een punt, 2018) beschrijft vier persona's, namelijk Fatima, Wesley, Gerard en Elly. Per persoon is beschreven wat de kenmerken zijn (zie figuur 3.3) en welke bezigheden die persoon heeft.

Figuur 3.3 Persoonskenmerken van Gerard (Zet een punt, 2018)

LEEFTIJD	60+	GEZINSSITUATIE	Jaren getrouwd met dezelfde vrouw
NIVEAU	Over het algemeen lager opgeleid Vaak dialect/streektaal		Op latere leeftijd relatie aangegaan (soms buitenlandse partner)
WERK	Soms nog werkzaam Soms gepensioneerd of afgekeurd Meestal langdurige werkervaring Vaak zelfstandig ondernemer (veelal fysieke of technische bedrijven zoals fietsenmaker, stratenmaker, bouwonderneming, etc.) Voor administratief gedeelte partner of boekhouder		Geen thuiswonende kinderen meer
		UITERLIJK	Veelal wars van uiterlijk vertoon Kan slordig of onverzorgd overkomen
		GEZONDHEID	Psychische en lichamelijke klachten Soms overgewicht

Ook gaat KLASSE! in op de motivatie van laaggeletterden en welke mensen invloed op hen hebben. Gericht op de werving wordt een beschrijving gegeven van mogelijke toeleiders (zie figuur 3.4), vindplaatsen en de communicatieaanpak. Verder zijn er leerwensen geformuleerd. KLASSE! richt zich op laaggeletterden die niet afkomen op het bestaande cursusaanbod voor basisvaardigheden.

Figuur 3.4 Personen die invloed hebben op de persona Gerard uit KLASSE! (Zet een punt, 2018)

Concluderend kunnen we stellen dat afhankelijk van de specifieke doelgroep binnen de laaggeletterden er andere plekken aan te wijzen zijn, waar laaggeletterden gevonden en geworven moeten worden.

3.1.3 Motiveren

Een volgende stap in de werving van laaggeletterden is het daadwerkelijk motiveren. Om inzicht te krijgen in wat we kunnen doen om meer volwassenen te motiveren gebruik te maken van educatieaanbod, is het van belang beter te begrijpen wat motivatie is en welke factoren iemands motivatie beïnvloeden.⁶ We maken onderscheid in het motiveren om aanbod te volgen en het motiveren om aanbod te blijven volgen. Een laaggeletterde moet eerst gemotiveerd zijn om überhaupt gebruik te maken van educatieaanbod (fase 3). Zodra hij een scholing gaat volgen, is het belangrijk ervoor te zorgen dat hij gemotiveerd blijft de scholing af te ronden en er eventueel een vervolg aan te geven (fase 4).

3.1.3.1 Fase 3: Hoe motiveer je laaggeletterden om gebruik te maken van aanbod?

Ook voor laaggeletterden geldt: of iemand gemotiveerd is om een scholingstraject te volgen, is afhankelijk van zijn behoefte om iets nieuws te leren (i.e. zijn leervraag). We onderscheiden vier groepen:

- 1 laaggeletterde met een leervraag gericht op het verbeteren van hun basisvaardigheden;
- 2 laaggeletterde met een leervraag gericht op het oplossen van een probleem;
- 3 laaggeletterde met een algemene leerwens;
- 4 laaggeletterde zonder leerwens.

1 Laaggeletterde met leervraag gericht op het verbeteren van basisvaardigheden

Sommige laaggeletterden hebben al een gerichte leervraag. Zij komen ervoor uit dat ze laaggeletterd zijn en willen hun vaardigheden verbeteren met een gerichte cursus basisvaardigheden.

⁶ We beperken ons tot de meest gangbare theorieën over motivatie en we richten ons op de motivatie van volwassenen in het algemeen en laaggeletterden in het bijzonder. Hoewel migranten ook deel uitmaken van de groep laaggeletterden, richten we ons niet op de motivatie om een tweede taal te verwerven (bijvoorbeeld om deel uit te kunnen maken van de groep die de betreffende taal spreekt), maar op de motivatie om scholing te volgen.

2 Laaggeletterde met leervraag gericht op het oplossen van een probleem

Tubbing en Matthijse (2018) beschrijven dat veel laaggeletterden pas naar een cursus gingen, toen dit onontkoombaar was vanwege een crisissituatie (denk aan verlies van werk een scheiding of veranderingen in de (financiële) thuissituatie). Laaggeletterden kunnen (mogelijk als gevolg van zo'n crisissituatie) problemen ervaren vanwege hun beperkte basisvaardigheden, bijvoorbeeld met het inloggen met hun Digi-D of met het aanvragen van toeslagen. Zo'n probleem maakt dat laaggeletterden gemotiveerd kunnen zijn om scholing te volgen, die bijdraagt aan het oplossen van het probleem (Groot e.a., 2018). Niet altijd is het voor een laaggeletterde of zijn omgeving duidelijk dat een probleem (mede) ontstaat door laaggeletterdheid. Hoe zorg je dat zij zich daar bewust van worden?

Die bewustwording vraagt een essentiële stap van professionals en hulpverleners uit de omgeving. Hulpverleners waarmee laaggeletterden in aanraking komen, zoals de huisarts, sociale wijkteams of intercedenten, maar ook andere betrokkenen (leerkrachten, vrijwilligers in buurthuizen, geestelijk leiders et cetera), zouden om die reden kennis moeten hebben over de relatie tussen lage basisvaardigheden en de problemen waar laaggeletterden tegenaan lopen. Zij kunnen laaggeletterdheid signaleren en op de juiste manier het gesprek voeren hoe het verbeteren van basisvaardigheden kan bijdragen aan het oplossen van het probleem.

Uit onderzoek blijkt dat hulpverleners dit niet vanzelfsprekend al doen (Groot & Steehouder, 2018; Bureau Wending, 2017). Zij hebben zelf ook eerst een bewustwordingsproces nodig om inzicht te krijgen in de relatie tussen de problemen waar hun cliënten mee kunnen kampen en lage basisvaardigheden. Dit vraagt meer dan het opleiden van de professionals in het herkennen en doorverwijzen van laaggeletterden: professionals moeten niet alleen kennis hebben over laaggeletterdheid, maar ook zelf het belang inzien van de aanpak van laaggeletterdheid. Daarbij is het van belang dat de samenwerking tussen diverse instanties (gemeente, hulpverleners en aanbieders van educatie) goed is, zodat werkprocessen kunnen worden afgestemd en professionals kunnen worden gefaciliteerd. En zelfs als dit allemaal georganiseerd is, is de manier waarop een professional het gesprek met de laaggeletterde over basisvaardigheden aangaat, bepalend voor het succes of de laaggeletterde daadwerkelijk tot actie overgaat. Laaggeletterden komen vooral naar een cursus via 'warme' toeleiding (Tubbing & Matthijse, 2018). Een hulpverlener heeft vaak een vertrouwensband opgebouwd met de laaggeletterde, waardoor sprake kan zijn van warme toeleiding (Groot & Steehouder, 2018). Sommige professionals ervaren echter dat zij die vertrouwensband op het spel zetten door het gesprek te voeren over basisvaardigheden (Bureau Wending, 2017) en voeren het gesprek daarom liever niet. In dat geval is het nodig dat er goede verbindingen zijn met anderen die ook een vertrouwensband hebben met de laaggeletterde en wel in staat zijn dat gesprek te voeren (Groot & Steehouder, 2018).

Zelfs als het lukt om de laaggeletterden bewust te maken van de relatie tussen hun probleem en hun lage basisvaardigheden, dan nog zijn ze niet automatisch allemaal gemotiveerd om actief te werken aan het probleem via het verbeteren van hun basisvaardigheden.

3 Laaggeletterde met een algemene leerwens

Laaggeletterden zullen minder geneigd zijn om een cursus basisvaardigheden te volgen als zij bijvoorbeeld schaamte ervaren, zichzelf niet herkennen in het beeld van laaggeletterdheid, of geen problemen ervaren. Alleen al de naam van een cursus lezen en schrijven zou hen juist kunnen afschrikken (Mallows & Litster, 2016). Dat betekent echter

niet dat zij per definitie een negatieve leerhouding hebben: ze willen mogelijk wel leren, maar dan vanuit hun persoonlijke, al dan niet werkgerelateerde interesses, en via een niet-formele lijn (Bohnen, Vaske & Winninghoff, 2014). Bij deze groep is het belangrijk dat we uitgaan van een leervraag die niet gericht is op het ontwikkelen van basisvaardigheden, maar op het leren van iets dat hun interesse heeft. Bijvoorbeeld een scholing waardoor ze hun werk beter uit kunnen voeren, een scholing waardoor ze eigen recepten kunnen opschrijven of een scholing waardoor ze de app kunnen gebruiken van de school van hun kinderen).

Deelnemers werken via hun eigen leerdoel aan hun eigen ontwikkeling, wat er mogelijk toe leidt dat de drempel om verder te leren kleiner wordt. Ook kunnen lage basisvaardigheden aan het licht komen, waardoor deelnemers gemotiveerd kunnen raken om zich verder te ontwikkelen om hun leerdoel te bereiken.

4 Laaggeletterde zonder leerwens

Er zijn ook laaggeletterden die geen enkele leerbehoefte hebben. De verwachting is dat zij wellicht een leervraag ontwikkelen als er veranderingen (negatief of positief) ontstaan in hun omgeving.

De leervraag bepaalt welk educatie-aanbod passend is voor de laaggeletterde. Als er aanbod is dat daarop aansluit, dan zijn er verschillende factoren die maken of een laaggeletterde daadwerkelijk gemotiveerd is het aanbod te volgen. Er zijn in de wetenschappelijke literatuur verschillende theorieën over motivatie en door welke factoren die beïnvloed wordt. Een daarvan is de verwachtingstheorie van Vroom (zie o.a. Van Eerde & Thierry, 1996). Volgens deze theorie zijn er drie factoren die motivatie van deelnemers stimuleren:

- **Verwachting:** als een deelnemer verwacht dat het deelnemen aan een cursus, bijdraagt aan succes, zal hij gemotiveerder zijn.
- **Beloning:** een deelnemer is gemotiveerder als er een beloning is voor zijn werk (in dit geval het volgen van scholing), bijvoorbeeld in de vorm van een hoger salaris of een betere functie.
- **Waarde:** de motivatie van een deelnemer neemt toe als hij er veel waarde aan hecht de taak of scholing goed uit te voeren. Dit hangt samen met de interesse in de scholing, of de deelnemer de scholing nuttig vindt en wat de kosten zijn die de scholing met zich meebrengt.

De verwachtingstheorie gaat ervan uit dat als een van deze drie factoren laag is, de motivatie van een deelnemer ook laag is. De motivatie neemt toe als de verwachting om de taak succesvol uit te voeren groter is en de taak voor de deelnemer meer waarde heeft.

Een succesvolle werving betekent dat er aanbod is dat aansluit op de leervraag en dat er rekening wordt gehouden met de diverse factoren die de motivatie van een laaggeletterde beïnvloeden.

3.1.3.2 Fase 4: Hoe motiveer je laaggeletterden om aanbod te blijven volgen

Zodra deelnemers scholing volgen, is het van belang dat zij het traject afmaken en eventueel ook verder gaan leren. Uit onderzoek komt een sterke relatie naar voren tussen iemands motivatie en zijn schoolprestaties (Van Nuland, Dusseldorp, Martens & Boekaerts, 2010). Gemotiveerde deelnemers zetten zich bijvoorbeeld meer in, gebruiken effectievere leerstrategieën en wisselen vaker kennis uit. Een gebrek aan of lagere motivatie kan ertoe leiden dat deelnemers vroegtijdig stoppen met leren of niet meer door willen leren. Welke factoren dragen eraan bij dat iemand gemotiveerd blijft?

Een veelgebruikte theorie over het stimuleren van motivatie om te blijven leren is de *Zelfdeterminatietheorie* van Deci en Ryan (1985, 2000). Deze theorie maakt onderscheid tussen intrinsieke motivatie en extrinsieke motivatie. Intrinsieke motivatie komt uit de deelnemer zelf: de deelnemer is gemotiveerd om iets te leren vanuit interesse of nieuwsgierigheid en heeft plezier in het leren (Van den Broeck, Vansteenkiste, De Witte, Lens & Andriessen, 2009). In het kader van lage basisvaardigheden zou dat de behoefte kunnen zijn aan het verwerven van vaardigheden die zij op school gemist hebben (Mallows & Litster, 2016). Bij extrinsieke motivatie zijn het factoren van buitenaf die de deelnemer motiveren, bijvoorbeeld een toekomstige beloning. Denk in het geval van volwassenen aan salarisverhoging of betere carrièrekansen (Mallows & Litster, 2016). Anders gesteld: intrinsieke motivatie heeft te maken met de deelnemer zelf; extrinsieke motivatie gaat vooral over de gevolgen die het uitvoeren van een taak (of volgen van scholing) met zich meebrengt (Roths, Lemos & Gonçalves, 2017).

Onderzoek van Versteijlen, Bakx & Ros (2016) laat zien dat intrinsieke motivatie vaak leidt tot betere leerresultaten, meer zelfstandig leren en een hoger psychologisch welzijn op korte en lange termijn. Het stimuleren van intrinsieke motivatie heeft meer effect omdat deelnemers die extrinsiek gemotiveerd zijn te veel gericht kunnen zijn op de beloning die ze zullen ontvangen en minder gericht zijn op de (langetermijnopbrengsten van de) activiteit zelf zoals het volgen van de scholing.

Bij het stimuleren van de intrinsieke motivatie om te blijven leren spelen de docent en de inrichting van de leeromgeving een rol. Volgens Ryan en Deci (2000) kan de docent de intrinsieke motivatie bevorderen door te zorgen dat er in de leeromgeving aan drie basisbehoeften wordt voldaan: autonomie, sociale verbondenheid en competentie.

- Autonomie: de vrijheid die een deelnemer heeft om naar eigen inzicht een activiteit uit te voeren.
- Sociale verbondenheid: het vertrouwen van de deelnemer in anderen uit de groep (klasgenoten en docent). Elke deelnemer heeft de behoefte om ergens bij te horen en zich gewaardeerd en gerespecteerd te voelen. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op een veilig leerklimaat: deelnemers moeten vragen durven stellen en fouten durven maken.
- Competentie: het vertrouwen dat deelnemers hebben in hun eigen kunnen. Zij moeten ervaren dat ze voldoende capaciteiten hebben om het einddoel te halen.

Hoe beter een docent deze drie factoren weet te beïnvloeden, hoe hoger de intrinsieke motivatie van de deelnemers.

Hoewel intrinsieke motivatie deels met aanleg te maken heeft, kan een deelnemer deze motivatie ook verliezen. Een verklaring hiervoor is een tekortschietende aansluiting tussen de leeromgeving, de rol van de docent en de persoonlijke behoeften en interesses van de deelnemer (Schuit, De Vrieze & Slegers, 2011).

De omgeving van de deelnemer in brede zin (dat wil zeggen: niet alleen de leeromgeving) is een andere belangrijke factor die van invloed is op iemands motivatie (Versteijlen e.a., 2016). Iemands werkomgeving kan een belangrijke stimulans zijn om te gaan leren of te blijven leren. Denk bijvoorbeeld aan een leercultuur op het werk: collega's die een scholing succesvol hebben afgerond kunnen een belangrijke rol spelen bij het motiveren van andere collega's om scholing te gaan volgen. Ook de thuisomgeving speelt een rol: als een deelnemer schuldgevoelens heeft tegenover zijn partner en/of kinderen omdat er minder tijd

over blijft om met hen door te brengen, dan zal de motivatie om te gaan of blijven leren minder groot zijn dan wanneer het thuisfront achter de keuze staat voor scholing.

Motivatie van volwassenen om te leren is complex (Mallows & Litster, 2016; Marcaletti, Berrozpe & Koutra, 2018; Hazelet e.a., 2008). Volwassenen verschillen niet alleen in de motivatie die zij hebben om te gaan leren maar ook in de belemmeringen die zij wel of niet zien en de leervormen die zij prefereren (Marcaletti e.a., 2018). Iedereen is anders en er is dus geen universele aanpak om deelnemers te motiveren scholing te volgen. Een deelnemer kan op meerdere manieren gemotiveerd zijn scholing te gaan volgen, bijvoorbeeld uit eigen nieuwsgierigheid maar ook omdat iemand anders dat van hem vraagt (Roths e.a., 2017). Uit onderzoek van Roths e.a. (2017) blijkt dat de meeste volwassenen intrinsiek gemotiveerd zijn om scholing te volgen, namelijk uit (persoonlijke) interesse of omdat ze het zelf belangrijk vinden. Een deel van de volwassenen echter volgt scholing vanwege een bepaalde druk die zij voelen (van anderen uit hun omgeving, hun werkgever of druk die zij zichzelf opleggen vanuit gevoelens van schuld of schaamte).

3.2 Factoren die motivatie van laaggeletterden beïnvloeden

In de voorgaande paragrafen beschreven we welke stappen er in het wervingsproces gezet moeten worden om laaggeletterden te werven voor aanbod. In deze paragraaf gaan we specifieker in op factoren die van invloed zijn op de motivatie van laaggeletterden om aanbod te volgen.

3.2.1 Factoren die motivatie stimuleren om aanbod te gebruiken

Er zijn drie factoren die de motivatie stimuleren om te gaan leren: verwachting, beloning en waarde (zie paragraaf 3.1.3). Deze drie factoren gaan uit van de laaggeletterde zelf: het gaat om wat hij wil en kan (Buisman, 2017). De omgeving van de laaggeletterde en het educatieaanbod dat georganiseerd wordt, kunnen de motivatie van de laaggeletterde versterken of belemmeren. We onderscheiden daarom drie niveaus van factoren die de motivatie van een laaggeletterde stimuleren om gebruik te maken van scholingsaanbod:

- 1 factoren gericht op de laaggeletterde;
- 2 factoren gericht op zijn omgeving;
- 3 factoren gericht op het aanbod.

1 Factoren gericht op de laaggeletterde

Vanwege de diversiteit in de doelgroep, zullen laaggeletterden verschillen in de verwachtingen die zij hebben, de beloningen die zij krijgen en de waarde die zij daaraan hechten. Indien een van deze factoren laag is, zal de motivatie van een laaggeletterde om te gaan leren ook laag zijn. Als een laaggeletterde niet gemotiveerd is om te leren, is het zaak te achterhalen wat de belangrijkste reden hiervoor is, dat wil zeggen welke factor is het meest bepalend hiervoor?

- Welke verwachtingen heeft de deelnemer van het educatieaanbod en zijn die verwachtingen reëel?
- Welke beloning denkt hij erdoor te krijgen? Missen er nog mogelijk positieve beloningen waar hij geen zicht op heeft? Is hij gericht op de kortetermijn- of de langetermijnbeloningen en weet hij welke dit zijn?

- Welke waarde hecht hij aan het aanbod? Zijn er nog andere redenen te geven die maken dat hij meer waarde gaat hechten aan het volgen van het educatieaanbod?

2 Factoren gericht op de omgeving van de laaggeletterde

Met de diversiteit van de laaggeletterden zelf, is ook zijn omgeving zeer divers: laaggeletterden kunnen eenzame ouderen zijn met voornamelijk hulpverlenende professionals in hun nabije omgeving, maar ook werkloze vijftigers zonder kinderen of werkende ouders met jonge kinderen. We kunnen onderscheid maken in de invloed van familie en vrienden van de deelnemer en de invloed van een (toekomstige) werkgever. De omgeving van een deelnemer kan motivatie versterken of juist belemmeren.

Het is te verwachten dat de opbrengsten van de scholing minder succesvol zijn als alleen factoren uit de omgeving de laaggeletterde motiveren (extrinsieke motivatie) en er weinig intrinsieke motivatie is. Het is wel goed mogelijk dat extrinsieke motivatie gebruikt wordt om iemand te verleiden aanbod te gaan volgen. Zodra iemand deelneemt aan een scholing, is het dan van belang dat zijn intrinsieke motivatie versterkt wordt (zie paragraaf 3.3.2).

3 Factoren gericht op het aanbod

Ook het aanbod kan de motivatie van een deelnemer versterken of belemmeren. Het gaat niet alleen om de inhoud van de cursus, maar ook om de vorm en de randvoorwaarden.

Inhoud

De inhoud van het educatieaanbod moet divers zijn om aan te sluiten op de diversiteit van de doelgroep. Op basis van de eerdergenoemde leervragen (paragraaf 3.1), zou de inhoud van educatieaanbod voor laaggeletterden gericht moeten zijn op:

- het ontwikkelen van basisvaardigheden (cursussen lezen en schrijven, rekenen of digitale vaardigheden);
- het oplossen van knelpunten waarmee zij te maken hebben als gevolg van hun laaggeletterdheid (belastingaangifte kunnen doen, toeslagen of verzekeringen aanvragen);
- leervragen die zij hebben (kunnen verkopen via marktplaats, thuisadministratie kunnen doen, notulen of speelschema's voor de sportvereniging kunnen maken et cetera).

Vorm

Ook de vorm van de cursus kan de motivatie van de deelnemer versterken of belemmeren. Het gaat om elementen als:

- formeel/non-formeel/informeel;
- overdag (onder werktijd)/ in de avonden;
- individueel/groepsles;
- op afstand (blended learning) of juist niet;
- toetsing (en in welke vorm).

Indien het aanbod niet op het juiste moment of in de juiste vorm aangeboden wordt, kan dat reden zijn voor een deelnemer om ervan af te zien. Het is dus belangrijk om het aanbod zo flexibel mogelijk te organiseren om zo op de behoefte aan te sluiten van zoveel mogelijk laaggeletterden.

Randvoorwaarden

Een derde element van het aanbod zijn de randvoorwaarden. Hoe gemotiveerd ook, indien een deelnemer geen financiële middelen heeft om deel te nemen of naar de locatie van de scholing te komen of bijvoorbeeld geen mogelijkheden heeft voor kinderopvang, dan zal hij niet kunnen deelnemen. Ook dit beïnvloedt de motivatie van een laaggeletterde.

Al deze factoren gericht op het individu, zijn omgeving en het aanbod zijn van invloed op de motivatie van een laaggeletterde om aanbod te gaan volgen. Of een laaggeletterde uiteindelijk succesvol toegeleid wordt naar educatieaanbod, is afhankelijk van hoe goed de afstemming is tussen:

- 1 de motivatie van een deelnemer;
- 2 de omgeving van een deelnemer (en hoe die de motivatie van een deelnemer versterken);
- 3 de vorm en inhoud van het aanbod en de randvoorwaarden.

3.2.2 Factoren die motivatie stimuleren om aanbod te blijven volgen, af te ronden en verder te leren

Zodra een deelnemer aanbod volgt, is het zaak dat deze deelnemer gemotiveerd blijft om het aanbod af te ronden en eventueel verder te leren. Motivatie om te leren kan tijdens het volgen van aanbod afnemen als verwachtingen niet uitkomen of de deelnemer minder waarde is gaan hechten aan (de leerdoelen van) het aanbod. Het is daarom belangrijk dat de intrinsieke motivatie van een deelnemer zoveel mogelijk gestimuleerd wordt tijdens het aanbod en de deelnemer daardoor uit persoonlijke interesse en nieuwsgierigheid wil blijven leren.

We weten dat om de intrinsieke motivatie van een deelnemer te stimuleren, hij:

- de vrijheid moet krijgen om naar eigen inzicht een activiteit uit te voeren (*autonomie*);
- zich gewaardeerd en gerespecteerd moet voelen door andere deelnemers en de docent (*sociale verbondenheid*);
- het vertrouwen moet hebben dat hij voldoende capaciteiten heeft om het einddoel te halen (*competentie*) (zie paragraaf 3.2).

Of een docent in staat is om een leeromgeving te bieden waarin deze drie elementen voldoende gestimuleerd worden, is afhankelijk van enerzijds de randvoorwaarden die hij krijgt om het onderwijs in te richten en anderzijds de keuzes die hij zelf maakt om het onderwijs vorm te geven. Het gaat om keuzes op het gebied van onderwijskwaliteit. In Tabel 3.1 benoemen we tien onderdelen die nauw met elkaar in verbinding staan en die samen de kwaliteit van het onderwijstraject beïnvloeden.

Tabel 3.1 Tien onderwijskwaliteit beïnvloedende onderdelen

-
- 1 Visie: waarom wordt het aanbod georganiseerd?
  - 2 Toegankelijkheid: op welke (subgroep) laaggeletterden is het aanbod gericht?
  - 3 Leerdoelen: waar werkt het traject naartoe en voor wie is het traject geschikt?
  - 4 Leerinhoud: wat wordt er aangeboden?
  - 5 Leeractiviteiten: wat voor leeractiviteiten maken onderdeel van het aanbod en waar vinden die plaats (in of buiten de school?)
  - 6 Rol van de docent: welke rol kan de docent vervullen vanuit zijn achtergrond (overbrengen van vakkennis en/of begeleider van het leerproces)?
  - 7 Materialen: welke materialen worden gebruikt?
  - 8 Leeromgeving: waar vindt het leren plaats?
  - 9 Lestijden: op welke tijden wordt het aanbod georganiseerd en hoeveel uren volgen deelnemers les?
  - 10 Toetsing: op welke manier worden deelnemers beoordeeld?
-

Bron: Groot, 2018.

Gemaakte keuzes bij het ene onderdeel hebben een effect op de invulling bij de andere onderdelen.

Een voorbeeld: als het uitgangspunt is om laaggeletterdheid terug te dringen onder Nederlandstalige laaggeletterden (NT1'ers), dan heeft die keuze effect op de toegankelijkheid van het aanbod (alleen NT1'ers en geen anderstaligen) en moeten de andere onderdelen passend zijn bij de doelgroep NT1'ers. De tien onderdelen samen beïnvloeden de mogelijkheden en middelen die een docent heeft om een leeromgeving te creëren waarin hij inspeelt op de autonomie, sociale verbondenheid en competentie van een deelnemer. Hoe beter een interventie hierin slaagt, hoe effectiever en succesvoller de interventie zal zijn.

3.3 Tot slot

Motiveren van laaggeletterden is complex om meerdere redenen. Allereerst is de doelgroep divers, wat maakt dat er geen universele aanpak is om laaggeletterden te motiveren scholing te volgen. Ten tweede is motivatie afhankelijk van veel factoren (gericht op het individu, zijn omgeving en het aanbod dat georganiseerd wordt). Een deelnemer kan op meerdere manieren gemotiveerd zijn of raken (zowel intrinsiek als extrinsiek). En tot slot kan motivatie in de loop van een traject veranderen.

Hoofdstuk 4 gaat verder in op gevonden interventies voor laaggeletterden. Een succesvolle interventie op het gebied van motiveren, toeleiding tot ondersteuning en verhoging van basisvaardigheden voor laaggeletterden is een interventie die ertoe leidt dat een laaggeletterde gaat deelnemen aan scholingsaanbod en gemotiveerd blijft om dit aanbod af te ronden. Dat betekent daarmee niet dat de interventie alleen dan succesvol is als deze uiteindelijk bijdraagt aan het verhogen van basisvaardigheden of ook leidt tot de door de deelnemer verwachte beloning (bijvoorbeeld het vinden van een baan).

4 Interventies en motivatie

In hoofdstuk 3 hebben we een overzicht gegeven van factoren die een rol spelen in het werven en motiveren van laaggeletterden om gebruik te maken van educatieaanbod en dat ook te voltooien. In dit hoofdstuk gaan we nader in op die elementen uit interventies voor laaggeletterden, die de motivatie van deelnemers stimuleren. Bestudering van de interventies laat zien dat – zoals verwacht – vrijwel geen enkele interventie er sec op gericht is laaggeletterden te motiveren deel te nemen of deel te blijven nemen. Interventies zijn vrijwel altijd gericht op het organiseren van effectief aanbod en daar hoort het motiveren om deel te nemen en te blijven deelnemen (eventueel) bij. Over het algemeen is het motiveren van deelnemers geen structureel onderdeel van de interventieopzet. Vaak komt de aandacht voor motivatie achteraf, als wordt vastgesteld dat het daar mis ging. En als er wel aandacht is voor de motivatie, ontbreekt de onderbouwing/strategie voor de specifieke motivatie-elementen of is deze onduidelijk. De primaire vraag van dit hoofdstuk is dan ook: 'Welke voorbeelden van elementen zijn er in interventies – waarin (ook) gewerkt wordt aan laaggeletterdheid – om volwassenen te motiveren om aanbod te gaan of blijven volgen?'

In paragraaf 2.2 is beschreven welke bronnen of databases voor interventies we hebben gebruikt en welke criteria we hebben gehanteerd om relevante interventies te selecteren. In totaal hebben wij 51 interventies opgenomen, die aan de selectiecriteria voldeden. In dit hoofdstuk beschrijven we wat in deze interventies gedaan wordt om volwassenen te motiveren of gemotiveerd te houden. Bijlage I bevat een overzicht met de relevante interventies op alfabetische volgorde, inclusief een korte beschrijving. Daarnaast hebben we 35 interventies of 'good practices' gevonden die niet voldoen aan de criteria, maar wel aanknopingspunten bieden om motivatie te vergroten. Deze worden besproken in paragraaf 4.4. Een overzicht van deze 'good practices' is te vinden in Bijlage II.

4.1 Indeling van motivatie-elementen

Aangezien motivatie over het algemeen geen structureel en/of theoretisch onderbouwd element is in de interventies, proberen we in dit hoofdstuk vooral een beeld te geven van wat er dan nu met name gebeurt in de praktijk op het gebied van motiveren en gemotiveerd houden. Door het gebrek aan structuur en onderbouwing is de indeling van die elementen echter soms lastig.

Zoals we gezien hebben in het voorafgaande hoofdstuk zijn er vier fases te onderscheiden in het wervingsproces. Voor het bespreken van de interventie-elementen richten we ons nu op fase 3: Werven/Motiveren (Welke elementen motiveren deelnemers om daadwerkelijk het aanbod te gaan volgen?) en fase 4: Aanbod voltooien/Gemotiveerd houden (Welke elementen motiveren deelnemers om deel te blijven nemen?)

We hebben de gevonden interventieonderdelen of elementen allereerst ingedeeld in deze twee fases. Vervolgens hebben we de elementen onderverdeeld in factoren. Daarbij merken we op dat sommige elementen zowel een motivatie zijn om deel te nemen aan aanbod als een motivatie om aanbod te voltooien. Elementen bevinden zich vaak ook op verschillende niveaus tegelijkertijd: ze raken zowel de laaggeletterde zelf als de omgeving en het aanbod.

Een factor gericht op het aanbod, zoals het stellen van concrete leerdoelen, stelt een deelnemer in staat om aan persoonlijke werk- of levensdoelen te werken en is dus eigenlijk een factor op zowel aanbodsniveau, als individueel niveau en wellicht zelfs omgevingsniveau. Ook kunnen factoren zowel versterkend als belemmerend werken. Voor de een is het kunnen behalen van een diploma een stimulans, voor de ander maakt het niet uit en voor weer een ander kan het, vanwege bijvoorbeeld faalangst, zelfs negatief werken. Daarnaast kunnen factoren elkaar intensiveren of compenseren: als de thuisomgeving (niet) ondersteunt en de randvoorwaarden (locatie, tijden, opvang) (niet) meewerken, versterken die factoren elkaar.

In bijlage I zijn alle interventies terug te vinden (projectnaam, land van uitvoering, bron/database, en korte projectbeschrijving).

4.2 Motiveren om aanbod te volgen

De werving – en meer specifiek het motiveren van deelnemers – is geen standaard onderdeel bij de meeste interventies. Vaak wordt er echter wel iets gezegd over de communicatiestrategieën of de toelating/selectie en is er ruim aandacht voor het aanbod. Daarnaast komt het onderwerp 'werving' regelmatig terug bij genoemde 'uitdagingen' of 'geleerde lessen'. Regelmatig is werven (in dit specifieke geval motiveren) ook verweven met vinden en identificeren. De gevonden elementen, kunnen ingedeeld worden in de volgende factoren:

- zichtbaarheid vergroten;
- laagdrempelig contact leggen;
- tussenpersonen en –partijen inzetten;
- op de eigen leervraag inspelen;
- opbrengsten inzichtelijk maken;
- belemmeringen wegnemen;
- aansluiting bij (potentiële) deelnemers zoeken;
- professional betrekken;
- extra's aanbieden.

Zichtbaarheid vergroten

Onderdeel van veel interventies is het vergroten van de zichtbaarheid van het aanbod. Hier valt ook onder het bewust maken van de bredere gemeenschap rondom alfabetiseringstraining en -onderwijs en hen betrekken bij het mobiliseren van potentiële deelnemers. Het kan zowel gaan om specifiek aanbod als om aanbod in algemene zin. Voorbeelden zijn educatieve televisieseries op primetime, filmpjes met oud-deelnemers, inzet van massamedia of social media, flyers en posters, aandacht via lokale radio en kranten. Ook worden er bijvoorbeeld wervingsactiviteiten georganiseerd in de vorm van tentoonstellingen, theatervoorstellingen en lezingen, evenementen in de buurt of worden openbare/mobiele leesruimtes ingericht.

In het project *Letters for Life* (Portugal) interviewen studenten journalistiek en journalisten LFL-leerlingen voor kranten, radio en nationale televisie. Hierdoor worden de stemmen van volwassen leerlingen die door de mainstream-interventies op het gebied van alfabetisering en onderwijs worden verwaarloosd, gehoord en het creëert een kans voor de belangenbehartiging van kwetsbare burgers.

Laagdremkelig contact leggen

Een belangrijk, vaak terugkomend element is het op laagdrempelige wijze contact leggen met potentiële deelnemers. Laagdremkeligheid kan zowel slaan op de locatie waar deelnemers geworven worden, bijvoorbeeld lokale moskee, lokale markten, buurthuizen, gezondheidscentra, scholen en kerken; als op de wijze waarop contact wordt gelegd. Als we kijken naar de wijze waarop contact gelegd wordt, dan gaat het om 'outreaching' aanpakken zoals huisbezoeken, het bezoeken van gevangenisvleugels door een taskforce en het aanspreken van mensen op straat, of om laagdrempelige contactmogelijkheden via websites of een gratis telefonische servicelijn. Er zijn ook projecten waar men sociale evenementen voor grote groepen mensen organiseert in de hoop dat tussen de mensen niet alleen mogelijke deelnemers zijn, maar ook hun partners of families, zodat die een rol kunnen spelen bij het stimuleren van de motivatie van de deelnemer (zie ook zichtbaarheid/aantrekkelijkheid vergroten).

Tussenpersonen en –partijen inzetten

Steunbetuigingen, persoonlijke introducties en mond-tot-mondreclame zijn van groot belang in de werving. Wanneer er sprake is van een tussenpersoon of -partij die het contact legt met de laaggeletterde of de werving voor zijn rekening neemt, dan zijn het lokale of regionale partners die mensen benaderen. Een greep uit de mogelijkheden:

- Partijen: lokale organisaties en verenigingen, peuterspeelzalen, scholen, werkgevers, ziekenhuizen en partners in het sociaal domein zoals welzijnscentra, sociale diensten, buurthuizen en bibliotheken.
- Personen: lokale leiders en activisten, oud-deelnemers/ambassadeurs, maatschappelijk werkers, lokale imams en belangrijke leden van de moskeegemeenschap, kinder- of huisartsen, gevangenispersoneel.

Belangrijk daarbij is dat de persoon of partij het vertrouwen heeft van de deelnemers, dat er sprake is van een wederkerige relatie en dat personen of partijen ook daadwerkelijk deelnemers bewust kunnen maken, informeren en aanmoedigen. Deze professional moet getraind zijn in de wijze hoe deze benadering aan te pakken. Het succesvol inschrijven van deelnemers hangt vaak af van de rol van bemiddelaars die goed in de gemeenschap zijn geïntegreerd.

Op de eigen leervraag inspelen

Binnen sommige interventies gebeurt de werving vanuit de eigen motivatie van de potentiële deelnemers. Mensen die erkennen dat ze lage basisvaardigheden hebben en hieraan willen werken om hun kansen op de arbeidsmarkt te verbeteren of om volledig(er) te kunnen participeren in het sociale en culturele leven. In verschillende projecten is er ook sprake van het sensibiliseren van ouders om hen ervan te overtuigen dat zij een cruciale rol spelen in het onderwijs van/aan hun kinderen.

Opbrengsten inzichtelijk maken

Om potentiële deelnemers te werven, worden vaak ook de opbrengsten van de cursus benadrukt: wat kun de deelnemer bereiken met het aanbod? Deelnemers doen dan bijvoorbeeld een vaardigheidstest en daarna wordt aangegeven waar ze naar toe kunnen werken. Of er wordt ingespeeld op wat het betekent om te kunnen lezen (zelfontplooiing, zelfredzaamheid aanspreken). Soms kan een opbrengst echter ook zo concreet zijn als het vergroten van kansen op het vinden van een baan of strafvermindering, of het kunnen ondersteunen van je kinderen op school.

Ook het kunnen bijdragen aan de gemeenschap kan motiverend werken voor deelnemers. Daarom worden projecten vaak georganiseerd in samenwerking met lokale verenigingen, opleidingscentra en culturele instellingen, wordt er ingespeeld op de eisen en problemen binnen de regio, en worden activiteiten uitgevoerd waarmee deelnemers een bijdrage kunnen leveren aan de gemeenschap of het eigen levensonderhoud en die participatie aan of burgerbetrokkenheid bij de gemeenschap bevorderen.

Belemmeringen wegnemen

Interventies richten zich ook op het wegnemen van belemmeringen bij deelnemers om aanbod te gaan volgen. De randvoorwaarden van het aanbod zijn bijvoorbeeld factoren die motiverend of drempelverlagend kunnen werken. Elementen die regelmatig voorkomen binnen de interventies zijn:

- tijd/tempo: flexibele begin- en einddatum; aanpassingen gedurende het traject; flexibiliteit in tempo/duur; lessen onder werktijd of onder schooltijd van kinderen of buiten het oogstseizoen;
- omgeving: vertrouwde en veilige omgeving (thuis, moskee, verpleeghuis et cetera); muziek, bloemen. Ook de samenwerking met lokale diensten zoals buurthuizen, gezondheidscentra, bibliotheken, scholen spelen een rol. Opvallend is verder dat in meerdere projecten wordt benoemd dat de cursus in een aparte ruimte moet plaatsvinden, zodat mensen niet in verlegenheid worden gebracht omdat ze een basiscursus volgen;
- financiën: gratis aanbod of met (zeer) weinig kosten;
- afstand: vervoer dat wordt geregeld (pendelbusje, ophaaldienst) of alternatieve mogelijkheden (online of blended aanbod).

Ook is er aandacht voor mogelijke schaamte, bijvoorbeeld door het bespreekbaar maken van de gevoelens van schaamte of aanbod breed aan te bieden zodat mensen' makkelijk' aanhaken.

In de interne taaltrainingen voor magazijnmedewerkers Kuehne + Nagel hebben alle medewerkers deelgenomen aan de *Taalmeter*, ook de mensen op kantoor, om na te gaan of scholingsaanbod nodig was en om het gesprek te voeren over behoeften.

Schaamte of stigma is een belemmering die vaak speelt. Er zijn soms veel middelen en creativiteit nodig om participatie aan cursussen te bevorderen. In *Letters for Life* ziet men dat vooral mannen terughoudend zijn en bij hun inschrijving om anonimiteit vragen en niet gefotografeerd of gefilmd willen worden, omdat ze niet als analfabeet/laaggeletterd in hun gemeenschap willen worden bestempeld. Eenmaal ingeschreven erkennen ze wel de waarde van het geletterd zijn en zetten ze hun negatieve kijk om in motivatie om te leren.

In het Portugese project *Letters for Life (LFL)* wordt ook nog een heel andere belemmering benoemd, namelijk de bredere sociaal-politieke context van het volwassenenonderwijs. De exclusieve focus op inzetbaarheid en productiviteit belemmert de soepele voortgang van programma's voor volwasseneneducatie (zoals LFL), die gericht zijn op sociale rechtvaardigheid en het welzijn van volwassen lerenden, naar het formele aanbod.

Aansluiting bij (potentiële) deelnemers zoeken

Interventies proberen aanbod aan te bieden dat aansluit op de leef- en belevingswereld van de deelnemer en dat is afgestemd op het niveau en de leerstijl van de deelnemer.

Aanbod dus dat aan de ene kant betekenisvol en relevant is en ervaringen biedt die deelnemers direct kunnen toepassen in hun dagelijks leven. En aan de andere kant gaat het om methoden, benaderingen, ondersteuning en materiaal dat is afgestemd op de specifieke behoeften van de deelnemer qua niveau (eerder opgedane kennis en vaardigheden) en tempo.

Voorbeelden hiervan zijn: onderwerpen, materialen en opdrachten die ontleend zijn aan de alledaagse werkelijkheid en het leven van de deelnemers (bijvoorbeeld ouderschap, voeding, omgaan met overheden, mobiliteit in de stad, openen van een bankrekening, werk zoeken) en het aanleren van vaardigheden die direct relevant zijn voor het dagelijks leven en waarmee deelnemers hun eigen leven en dat van hun families en gemeenschap kunnen verbeteren. Denk ook aan het op een natuurlijke manier inbedden van basisvaardigheden in andere programma's, zoals hulp bij schulden (camouflageaanbod).

Professionals betrekken

Ook de professional die het aanbod verzorgt, speelt een belangrijke rol in de motivatie. In veel interventies wordt benadrukt dat getrainde leerkrachten of specialisten het aanbod verzorgen, maar ook dat er vrijwilligers of verbindingspersonen uit de eigen community fungeren als tutor, ondersteuner, motivator en/of rolmodel. Zo wordt binnen één project expliciet genoemd dat de oudertraining wordt gegeven door een vrouw; voor vrouwen met een islamitische achtergrond is dit drempelverlagend.

Extra's aanbieden

Interventies 'promoten' aanbod ook met extra's: toegang tot of beschikbaarheid van boeken, gezondheidszorg, oogtesten en brillen, groenten en fruit, vervoerskosten, sociale diensten, potentiële werkgevers, ander onderwijsaanbod etc. Ook de inzet van technologie (computers en computerprogramma's) is soms een motivatie om deel te gaan nemen. Enerzijds om de ervaring van de deelnemers te verbeteren en anderzijds om digitale vaardigheden te ontwikkelen.

In het Noorse project The Basic Competence in Working Life Programme zijn de uitdagingen bij het werven en motiveren van medewerkers voor cursussen tegemoetgekomen door het financieren van motivatieacties als onderdeel van het programma. Andere acties zijn voorlichtingscampagnes - algemeen en in samenwerking met de werkgeversorganisaties. Daarnaast wordt benadrukt dat de direct leidinggevende van de werknemer een belangrijke rol speelt bij het werven en motiveren van de werknemer. Vakbonden zijn benaderd, omdat vakbondsvertegenwoordigers actief kunnen bijdragen aan competentieontwikkeling op de werkplek en het werven voor basisvaardighedencursussen. Tot slot wordt nauw samengewerkt met aanbieders. Zij zijn de grootste groep van aanvragers namens/in samenwerking met de bedrijven en spelen een belangrijke rol bij het werven van bedrijven en hun medewerkers.

4.3 Motiveren om aanbod te voltooien

Uit de interventiebeschrijvingen blijkt dat projecten de volgende elementen inzetten om deelnemers gemotiveerd te houden dan wel de volgende motiverende elementen benoemen:

- blijven inspelen op behoeftes/interesses/omstandigheden;
- deelnemers zien en betrekken;
- eigenaarschap stimuleren;
- positieve leerervaringen creëren;
- laten ervaren van positieve effecten;
- aanpak en begeleiding garanderen;
- duurzaamheid en kwaliteit borgen;
- extra's.

Blijven inspelen op behoeftes/interesses/omstandigheden

Projecten geven aan dat het belangrijk is ook gedurende de looptijd de cursus/het aanbod te blijven aanpassen en te blijven ontwikkelen op basis van de feedback en behoeften van de deelnemer om hen gemotiveerd te houden. Een flexibel leermodel, differentiatie, prioritering, technologie en kleine groepen, kunnen docenten helpen om in te spelen op verschillende sociale omgevingen, verwachtingen, leerstijlen en behoeften van specifieke leerlingen(groepen). Ook blijft het belangrijk om de inhoud, methoden en benaderingen te contextualiseren, zodat het geleerde relevant en direct toepasbaar is in de praktijk. Daarnaast moet de docent aandacht besteden aan mogelijke barrières zoals persoonlijke problemen, financiële middelen en organisatorische uitdagingen. Soms is extra steun nodig van psychologen of meer tijd met de docent, soms moeten tijdschema's aangepast worden of extra afspraken gemaakt worden.

In het Franse project *Fight against illiteracy* is een zangworkshop ingezet rondom behoefte aan articulatie en ritme. Deze workshop is in de plaats gekomen van de workshop Oral Expression, die jongeren moest helpen om zich voor te bereiden op sollicitaties, maar die niet meer aan de behoeften van de deelnemers voldeed. Het project heeft een gepersonaliseerd programma; er is maatwerk qua workshops, pedagogische focus, individuele hulp, begin- en einddata, duur, aanpassingen gedurende het traject. Het is ook mogelijk om tijdelijk te stoppen en te re-integreren. De workshops zijn wekelijkse sessies of één-op-één bijlessen voor degenen die er niet bij kunnen zijn.

Ook kan het motiverend werken als deelnemers weten dat er passend vervolgaanbod is bij (mogelijke) uitval of aan het einde van een cursus. Bijvoorbeeld mogelijkheden om de opleiding voort kunnen zetten bij overplaatsing of veranderende omstandigheden (denk aan e-learning), om vervolgtrajecten te volgen (niveau hoger, beroepsonderwijs of werkgelegenheidstraject), of om het geleerde via bijvoorbeeld workshops of projecten in bibliotheken, musea en kunstgalerijen te consolideren.

Gezien en betrokken worden

Om te zorgen dat deelnemers naar de cursus blijven komen, kan een presentielijst worden bijgehouden. Het is echter motiverender om te zorgen voor een vertrouwensband en een gevoel van betrokkenheid en waardering. Interventies spelen hierop in door te zorgen voor een geschikte, rustige ruimte, koffie en thee, een directeur die betrokken is bij de organisatie van het aanbod, en een feestelijke certificaatuitreiking aan het eind waar ook

familie en vrienden aanwezig (kunnen) zijn. Daarnaast is niet alleen communiceren en informeren van belang, maar vooral het actief betrekken van en luisteren naar deelnemers. Het meenemen van en luisteren naar de feedback en ervaringen van de deelnemers, deelnemers actief laten deelnemen aan het besluitvormingsproces en de ontwikkeling van lesmateriaal, het zien van ouders als gelijkwaardige partner en hen actief betrekken bij de ontwikkeling en uitvoering.

Eigenaarschap stimuleren

Projecten proberen deelnemers gemotiveerd te houden door bijvoorbeeld te werken met eigen doelen en de deelnemers actief bij het leerproces te betrekken. Zij brengen doelen en verwachtingen samen met deelnemers in kaart of laten deelnemers zelf hun leerbehoeften formuleren. Op deze wijze probeert men te stimuleren dat deelnemers eigenaar worden van het leerproces. Hierbij hoort ook het zelfsturend leren door deelnemers zelf het leerproces en de vooruitgang te laten organiseren, en het aangaan van een educatief partnerschap met ouders door hen te betrekken bij het bepalen van de doelen voor/van hun kind en het bewaken van de voortgang.

Positieve leerervaringen

Positieve leerervaringen spelen een cruciale rol in het gemotiveerd houden van deelnemers. Denk aan aanbod dat weinig gelijkenis vertoont met (negatieve) eerdere schoolervaringen, eenvoudige begintaken om succeservaringen op te doen, gebruiksvriendelijke en interactieve oefeningen, tastbare methodes (bijvoorbeeld via Excel en/of Word) om vaardigheden te oefenen en te onderhouden, en concrete afspraken maken.

Ook de focus op vooruitgang en de geleverde inspanning kan deelnemers gemotiveerd houden. Het kan voor deelnemers heel motiverend zijn wanneer voortgang inzichtelijk wordt gemaakt bijvoorbeeld via zelf-assessment, een logboek, herhaling, formatieve toetsen en diagnostische evaluatie, en dat opbrengsten worden gewaardeerd met certificaten of dat er kwalificatiemogelijkheden zijn. Ook het werken met subdoelen en het concreet maken van langetermijndoelen kan bijdragen aan positieve leerervaringen.

Uit de interventie *Ich will lernen* blijkt dat gebruiksvriendelijke en interactieve oefeningen en het aanbieden van professionele begeleiding cruciaal zijn voor het succes van online leerprogramma's om zo studenten te stimuleren de website/online module te blijven gebruiken.

Het project *Romano Barardo* noemt het opdoen van succeservaringen door kleine stapjes om deelnemers te motiveren: in het begin krijgen deelnemers eenvoudige taken, om zich zo te realiseren dat ze in staat zijn om deze te voltooien.

Een andere manier om positieve leerervaringen op te doen komt uit de interventie *Paired Reading*, waarbij een tutor (bijvoorbeeld een ouder) samen leest met de deelnemer. Tutor en deelnemer selecteren samen materiaal – meestal een boek –, discussiëren erover en gaan samen lezen. De deelnemer geeft vervolgens aan wanneer hij voldoende zelfvertrouwen heeft om een paar woorden of een passage alleen te lezen.

Ervaren van positieve effecten

Bewustwording van de positieve effecten en mogelijkheden die gepaard gaan met een betere lees- en rekenvaardigheid, motiveert deelnemers om aanbod te blijven volgen. Dit kan bijvoorbeeld door werk- of gezinsgerelateerde opdrachten uit te laten voeren, die direct een positief effect hebben op de omgeving en op het zelfvertrouwen. Zoals ouders die hun kinderen kunnen helpen bij schoolwerk, gezinnen waar meer interactie is of gedetineerden die de werkdruk van gevangenispersoneel kunnen verlagen door het opschrijven van routines of instructies.

Deelnemers geven aan dat interventies bijdragen aan:

- zelfontplooiing (door het lezen leren ze zichzelf beter kennen of leren ze nieuwe werelden en culturen kennen);
- nieuwe talenten en passies ontdekken;
- sociale relaties (netwerk of vriendenkring uitbreiden);
- inzetbaarheid en toekomstperspectief (bijvoorbeeld doordat hun digitale vaardigheden, vaardigheden in het lezen en begrijpen van vacatureteksten, zelfdiscipline en organisatorische vaardigheden vergroot zijn);
- zelfredzaamheid (bijvoorbeeld om voor hun persoonlijke financiën te zorgen).

Een positief effect kan ook simpelweg zijn het plezier dat deelnemers halen uit het lezen van boeken (voor eigen doel, met de mogelijkheid om 'andere werelden te bewonen) of het samen lezen en beleven van een verhaal.

Het project *Learning to FLY - family literacy* in Hamburg maakt gebruik van 'meertalige miniboeken' die gebaseerd zijn op familiefoto's en biografieën. De ouders produceren deze in verschillende talen om intercultureel en meertalig leren te bevorderen. De miniboeken spelen een cruciale rol in het motiveren van ouders en hun kinderen om te leren, niet alleen omdat de boeken de biografische geschiedenissen van de gezinnen vastleggen en weergeven, maar ook omdat ze de mogelijkheid bieden om te leren over het leven, de culturen en tradities van anderen.

Aanpak en begeleiding

Zowel de aanpak en vorm als docenten en ondersteuners worden vaak gezien als belangrijke factoren om deelnemers met succes door het aanbod heen te leiden. Bij de aanpak en vorm gaat het dan om elementen zoals contextueel leren, positieve feedback, verscheidenheid aan methodieken, functionele pedagogiek, contrasterende werkmaterialen, speelsheid, in de moedertaal, tweetalig, coöperatief leren, kleinschaligheid, interactiviteit, participerende aanpak, activerende lessen, dialoog en discussie en actiegerichtheid. Bij begeleiding en ondersteuning gaat het dan bijvoorbeeld om steun of inzicht van de professional. Professionals kunnen deelnemers motiveren, en zelfvertrouwen en leergierigheid ondersteunen. Zij kunnen daarnaast fungeren als ondersteunende omgeving voor het

Het *Family learning – learning together programma* (Zweden) benadrukt het belang van verbindingspersonen: mensen met dezelfde taal- en culturele achtergrond als de doelgroep. Deze verbindingspersonen zijn onmisbaar gebleken voor de ondersteuning van in het buitenland geboren ouders en hun kinderen. Ze fungeren als rolmodel en als taaldocent, helpen misverstanden te voorkomen door hun gemeenschappelijke taalachtergrond en kunnen deelnemers informeren en motiveren.

dagelijks leven buiten de school en om toekomstplannen te verwezenlijken en voor het bredere welzijn van de deelnemers.

In het *Wānanga Embedded Literacy-project* in Nieuw-Zeeland staan zowel de 'camouflage' techniek als de professional uit de eigen gemeenschap centraal, en de uitdagingen die dat mee zich meebrengt. Wānanga zijn leeromgevingen gericht op de Māori-traditie en -cultuur waar deelnemers een specifieke beroepsvaardigheid of meer over hun erfgoed leren. Binnen deze leeromgevingen is nu aanbod rondom basisvaardigheden opgenomen. Veel docenten voelen zich hier ongemakkelijk over, aangezien de meerderheid van de deelnemers daar niet voor komt en ook niet geïnteresseerd is in de ontwikkeling van hun basisvaardigheden. Zoals een docent opmerkte: "We have to be really careful that our literacy programme does not take them in a direction they did not want to go...and then they pull out...because for many of them this is the only chance that they will get to re-engage with education, and if we do not get it right then the stakes are high." Docenten en medewerkers komen vaak rechtstreeks uit de gemeenschappen waar de organisatie actief is. Docenten moeten dus zowel geprofessionaliseerd worden rondom basisvaardigheden als een cultuuromslag maken.

Duurzaamheid en kwaliteit

Om deelnemers gemotiveerd te houden, is aandacht voor de duurzaamheid en kwaliteit van het aanbod belangrijk. Het is van belang dat begeleiders worden (bij)geschoold, dat de programma-uitvoering sterk en consistent is, en dat er voldoende locaties, docenten, middelen en materialen zijn. Twee opvallende elementen die worden genoemd in het Chileense project *Alphabetizing People Deprived of Liberty* zijn:

- Het gemotiveerd houden van de professional: het grote verloop van deelnemers was ontmoedigend voor docenten omdat zij het eindresultaat niet konden zien. Docenten hebben moeten leren positief te denken en tevreden te zijn met de impact die ze hebben gehad op de leerlingen die er wel in slagen een bepaald opleidingsniveau af te ronden.
- De professional is ook ordehouder om zo de kwaliteit te borgen: docenten zijn opgeleid en voorbereid om te handelen in overeenstemming met de veiligheidsmaatregelen van de gevangenis in het geval van onrust of ruzies in het klaslokaal.

Extra's

Tot slot kunnen ook bepaalde 'extra's' deelnemers over de streep trekken om aanbod te blijven volgen zoals gratis maaltijden, mogelijkheid om in te stromen in werktrajecten, strafvermindering of bepaalde voorzieningen zoals toegang tot boeken en ander media. Daarnaast wordt aanbod ook vaak verrijkt met excursies en cultureel aanbod. Excursies naar bibliotheken, tentoonstellingen en bezienswaardigheden of cursussen op het gebied van cultuur (creatieve schrijfsessies, verhalen vertellende sessies, drama, poëzie, kunst), sociaal werk en arbeidsmarktvoorbereiding.

Binnen het project *Literate Brazil Programme* wordt de wedstrijd "Literatuur voor iedereen" georganiseerd, waarin niet-gepubliceerde werken van deelnemers worden geselecteerd, geproduceerd en verspreid onder alfabetiseringscentra en openbare scholen (als wervingsmiddel en als bron van onderwijs en leren).

4.4 Good practices

Er zijn 35 interventies/projecten die niet voldoen aan de criteria, maar wel aanknopingspunten bieden om (indirect) de motivatie van deelnemers te vergroten. Zij richten zich grofweg op drie elementen:

- professionalisering van professionals;
- sensibilisering van de omgeving;
- innovatieve tools/aanpakken.

Professionalisering van professionals

Als we kijken naar professionalisering zijn er verschillende interventies interessant. Er zijn projecten waarin de competenties van docenten in volwassenenonderwijs worden beschreven, projecten waarin MOOC's, catalogi, toolkits of video's worden ontwikkeld voor professionals (zowel voor docenten in de volwasseneducatie als voor professionals in het sociaal domein rondom het herkennen van laaggeletterdheid). Al deze mogelijkheden bieden kansen om aspecten rondom motivatie op te nemen.

Sensibiliseren van de omgeving

Binnen verschillende interventieprojecten worden activiteiten ontworpen of uitgevoerd om (het belang van) lezen, geletterdheid of literatuur onder de aandacht te brengen, lezen laagdrempelig te maken en een leescultuur te bevorderen. Campagnes waarin vaders worden aangemoedigd om hun kinderen, met name jongens, voor te lezen; het mogelijk maken van 'makkelijk lezen-boeken'; een prijs voor lokale overheden vanwege hun alfabetiseringsactiviteiten, literaire evenementen en taalcafé. Het sensibiliseren van de maatschappij rondom laaggeletterdheid, kan motiverend of drempelverlagend werken voor de doelgroep om aanbod te gaan volgen.

Het Britse *Quick Read-programma* draait om het betrekken van minder zelfverzekerde volwassen lezers in 'goede' boeken van topauteurs en het laten zien dat lezen voor iedereen kan zijn. De boeken zijn geschreven aan de hand van redactionele richtlijnen die toegankelijkheid maar ook leesbaarheid garanderen. Vermeldenswaardig hierbij is dat de Quick Reads jaarlijks worden gelanceerd door een spraakmakende PR-campagne. Daarnaast worden ze niet alleen verkocht en verspreid via verschillende grote retailers, maar ook via en binnen scholen, openbare bibliotheken, gevangenissen, het leger, vakbonden, etc cetera. Daarnaast worden de volgende tips gegeven rondom het gebruik van de Quick Reads:

- Las leespauses in (of start een leesgroep) op de eigen werkplek, school, bibliotheek of lokale gemeenschap.
- Richt binnen de organisatie een leesruimte in. Gebruik Quick Reads als onderdeel van Reading Ahead. Hierin worden mensen uitgedaagd om zes boeken te lezen. Daarna krijgen zij een certificaat.

Innovatieve tools/aanpakken

Enkele interventieprojecten richten zich op onderzoek om meer kennis te generen rondom het begrip motivatie. Zo wordt binnen het Belgische *Action Research Training (ART)* in een project onderzocht hoe men via Action research-motivatie van deelnemers kan beïnvloeden.

In het eveneens Belgische project *Participatory assessment of the impact of literacy programme* wordt met de innovatieve tool Motus de impact van aanbod bestudeerd. Ook zijn er projecten waarin aanbod wordt ontwikkeld met behulp van gamification, digitale educatie, skype, of een interactieve smartphone-applicatie die wellicht een effect kunnen hebben op de motivatie van deelnemers.

4.5 Tot slot

Deze voorbeelden tonen aan dat er veel manieren zijn om de motivatie van een laaggeletterde te stimuleren. Elementen die voor een buitenstaander soms klein of onbelangrijk lijken, kunnen veel impact hebben op de motivatie van een laaggeletterde (denk aan een vrouwelijke of mannelijke docent die lesgeeft). Al die kleine dingen bij elkaar opgeteld, kunnen maken dat een interventie succesvol is op het gebied van motiveren, toeleiden tot ondersteuning en verhoging van basisvaardigheden.

5 Samenvatting en discussie

In dit rapport hebben we de situatie geschetst rondom het motiveren en gemotiveerd houden van laaggeletterden om een cursus te volgen. Uit onderzoek blijkt dat er veel over bekend is maar dat deze kennis in de praktijk nog niet structureel gebruikt wordt. We pleiten er daarom voor dat het motiveren en gemotiveerd houden van deelnemers structureel en onderbouwd wordt meegenomen in interventies. Met dit rapport presenteren we kaders hoe je mensen kunt motiveren en gemotiveerd houden en bieden we inspiratie hoe dat zoal wordt gedaan.

Er zijn ruim 2,5 miljoen laaggeletterden; slecht een klein deel van de deze groep participeert in educatieaanbod (Steehouder & Baay, 2016) ; een nog kleiner deel voltooit ook daadwerkelijk de cursus. Om meer redenen is het motiveren van laaggeletterden wél te gaan deelnemen aan scholing, en hen gemotiveerd houden om het aanbod te voltooien, complex.

Allereerst is de doelgroep divers: er zijn verschillen in achtergrondkenmerken en in redenen om wel of niet deel te nemen aan een scholingstraject. Het PIAAC⁷-onderzoek brengt diverse achtergrondkenmerken van laaggeletterden in beeld (Buisman e.a., 2013). Uit het onderzoek blijkt dat vrouwen wat vaker laaggeletterd zijn dan mannen⁸, ouderen vaker laaggeletterd zijn dan jongeren en dat er meer laaggeletterden zijn op de lagere onderwijsniveaus. Als we naar absolute aantallen kijken, dan zien we dat in Nederland de oudere Nederlandstalige laaggeletterden met een voltooide middelbare beroepsopleiding, de grootste groep vormen (540.000 mensen). Het grootste deel van deze groep heeft een baan.

Laaggeschoolden nemen minder vaak deel aan cursussen dan hogergeschoolden, zo blijkt uit longitudinaal onderzoek (Sanders, 2016). Dit komt door verschillen in opleidingsintenties: de algemene houding (attitude) ten aanzien van opleiding en scholing en de competentiebeleving (positieve onderwijservaring, gevoel dat ze succesvol kunnen zijn). Ook onbekendheid met het aanbod, gebrek aan passend aanbod en onvoldoende/ontoereikende middelen (tijd, geld, baan, mantelzorg) zijn redenen voor de beperkte deelname van laaggeletterden aan scholingsaanbod (Fouarge e.a., 2018; Commissie vraagfinanciering mbo, 2017; Van Echtelt e.a., 2016; Verspiek, 2009; Tharenou, 2006).

De diversiteit in de doelgroep maakt dat hier in de werving rekening mee moet worden gehouden willen we de verschillende laaggeletterden überhaupt kunnen vinden en verleiden om deel te nemen aan scholingsaanbod. Welke achtergrondkenmerken kunnen we gebruiken om laaggeletterden op te sporen? Wat zijn vindplaatsen van die laaggeletterden? En hoe sluit je met je wervingsstrategie aan bij een specifieke groep laaggeletterden?

Een tweede reden waarom het complex is laaggeletterden te motiveren deel te nemen aan scholing en deze af te ronden is dat (door de diversiteit van de doelgroep) er ook sprake is van uiteenlopende leervragen. Sommige laaggeletterden hebben al een gerichte leervraag. Zij komen ervoor uit dat zij laaggeletterd zijn en willen graag hun vaardigheden verbeteren

---

⁷ Programme for the Assessment of Adult Competencies: internationaal vergelijkend onderzoek naar geletterdheid, gecijferdheid en problemen oplossen onder de beroepsbevolking in meer dan 25 landen.

⁸ Het verschil is niet significant.

met een gerichte cursus basisvaardigheden. Anderen ervaren een probleem en zijn gemotiveerd om scholing te volgen, omdat scholing bijdraagt aan het oplossen van hun probleem. Voor andere laaggeletterden geldt dat zij zich nog bewust moeten worden van hun leervraag. Als zij een probleem ervaren waarvoor scholing een oplossing kan zijn, zullen hulpverleners hen daarop moeten wijzen.. En weer een andere groep laaggeletterden heeft mogelijk een algemene leervraag: zij willen geen cursus gericht op het verbeteren van basisvaardigheden volgen of zij ervaren geen probleem dat opgelost zou moeten worden. Wellicht willen zij wel iets anders leren, zoals het verkopen van spullen op marktplaats of het gebruiken van de app van de basisschool van hun kinderen.

Er zal ook een groep laaggeletterden zijn die helemaal geen leervraag heeft, noch op het gebied van basisvaardigheden, noch op andere terreinen. Deze groep wil niet leren en om tal van uiteenlopende redenen. Hoe groot deze groep is, is onduidelijk. De verwachting is dat, als er veranderingen ontstaan in hun omgeving, zij wellicht toch een leervraag hebben. Die veranderingen kunnen zowel positief als negatief zijn, in zowel de werk- als de thuisomgeving (denk aan een verlies van partner, de komst van (klein)kinderen, het verliezen van een baan of het maken van promotie).

Tot slot: een derde reden waarom het complex is laaggeletterden te motiveren en gemotiveerd te houden, is dat er veel factoren zijn die van invloed zijn op de motivatie van volwassenen om (weer) te gaan leren en/of scholing te blijven volgen. Dit zijn factoren die te maken hebben met de laaggeletterde zelf, zijn omgeving en het aanbod dat georganiseerd wordt. En er kunnen meerdere factoren tegelijk spelen waardoor een deelnemer gemotiveerd is; dat kan in de loop van een traject ook nog veranderen.

De diversiteit van de doelgroep, de uiteenlopende leervragen en de verschillen in factoren die hun de motivatie van laaggeletterden beïnvloeden, maken dat er geen universele aanpak is om laaggeletterden te motiveren scholing te volgen en te voltooien. Er is niet één juiste manier. Factoren die voor de één motiverend zijn, kunnen voor de ander juist belemmerend werken. Het kunnen behalen van een diploma is bijvoorbeeld voor de ene persoon een stimulans; voor de ander maakt het halen van een diploma niet uit; voor nog weer een ander is vanwege faalangst het halen van een diploma juist een negatieve prikkel.

We hebben diverse databases onderzocht om voorbeelden van elementen in interventies te vinden die de motivatie van laaggeletterden stimuleren. We hebben geen interventies gevonden die expliciet gericht zijn op het motiveren van laaggeletterden. Interventies zijn vrijwel altijd gericht op het organiseren van effectief aanbod; het motiveren om deel te nemen en te blijven deelnemen, hoort daar bij. We hebben ons dan ook gericht op elementen uit de interventies die de motivatie van volwassenen stimuleert om aanbod te gaan of blijven volgen.

Hieronder laten we schematisch zien welke elementen in interventies we gevonden hebben, die invloed hebben op de motivatie van deelnemers:

Werven / Motiveren	Aanbod voltooien / Gemotiveerd houden
- Zichtbaarheid vergroten	- Blijven inspelen op behoeftes/interesses/omstandigheden
- Laagdrempelig contact leggen	- Gezien en betrokken worden
- Tussenpersoon/intermediaire organisatie inzetten	- Eigenaarschap stimuleren
- Op de eigen leervraag inspelen	- Positieve leerervaringen

-
- Opbrengsten inzichtelijk maken	- Ervaren van positieve effecten
- Belemmeringen wegnemen	- Aanpak en begeleiding
- Aansluiting bij de (potentiële) deelnemers zoeken	- Duurzaamheid en kwaliteit
- Professionals betrekken	- Extra's
- Extra's aanbieden	
-

Deze voorbeelden tonen aan dat er tal van mogelijkheden zijn die benut kunnen worden om de motivatie van een laaggeletterde te stimuleren, te verleiden gebruik te maken van educatieaanbod en dat aanbod ook af te ronden. Meerdere aspecten die voor een buitenstaander soms klein of onbelangrijk lijken (denk aan een vrouwelijke of mannelijke docent die lesgeeft), kunnen van grote invloed zijn. Al die kleine dingen bij elkaar opgeteld, maken dat een interventie succesvol is op het gebied van motiveren, toeleiden tot ondersteuning en verhoging van basisvaardigheden.

Het is echter niet zo dat het combineren van alle genoemde elementen leidt tot de beste aanpak: er is immers niet één specifieke aanpak die geschikt is om alle laaggeletterden te motiveren deel te gaan nemen aan scholing. Omdat de doelgroep zo divers is (jongeren en ouderen, migranten en Nederlandssprekenden, werkenden en werkzoekend, enz.), is maatwerk belangrijk. Zowel in de werving als in de uitvoering van scholingstrajecten. Hoe beter de afstemming is tussen de elementen waardoor een deelnemer gemotiveerd raakt, de omgeving die de motivatie van de deelnemer versterkt en het aanbod dat daarop aansluit, des te groter is de kans op een succesvolle werving en deelname.

Het motiveren van laaggeletterden is uiteraard geen doel op zich. Niet het motiveren staat centraal, maar de laaggeletterde. Er is niet één 'type' laaggeletterde. En dus ook niet één passende aanpak. Van belang is steeds: probeer aan te sluiten bij de beweegredenen (om wel of niet te leren), de leefwereld, de achtergrond van de laaggeletterde. Dan is de kans het grootst dat het lukt de laaggeletterde te motiveren om scholing te volgen en wellicht verder te blijven volgen.

6 Literatuur

- Aertgeerts, H., Greef, M. de, Loony, J. & Masiuliené, L. (2015). *Success factors for awareness and fundraising for literacy in Europe*. ELINET (European Literacy Policy Network), december 2015.
- Bijlsma, I., Brakel, J. van den, Velden, R.K.W. van der & Allen, J.P. (2016). *Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland*. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.
- Bohenn, E., Vaske, B. & Winninghoff, H. (2014). *We leren altijd. 10 jaar ETV.nl*. Den Haag: Stichting Expertisecentrum ETV.nl.
- Buisman, M. (2017). *Negatieve leerervaringen van volwassenen met lage basisvaardigheden*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Buisman, M. & Allen, J. (2015). *Rapport Onderzoek laaggeletterden: kansen voor bibliotheken om laaggeletterden te bereiken*. Den Haag: Koninklijke Bibliotheek
- Buisman, M., Allen, J., Fouarge, D., Houtkoop, W. & Velden, R. van der (2013). *PIAAC: kernvaardigheden voor werk en leven. Resultaten van de Nederlandse survey 2012*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Buisman, M. & Houtkoop, W. (2014). *Laaggeletterdheid in kaart*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs..
- Bureau Taalstrategie (2017). *Van een negatieve naar een opwaartse spiraal. Kwalitatief onderzoek naar frames rond 'laaggeletterdheid' in het publieke debat*. Oktober 2017. Verkregen via <https://www.telmeemetaal.nl/wp-content/uploads/2018/01/Rapport-framing-laaggeletterdheid.pdf>.
- Bureau Wending (2017). *Signaleren laaggeletterdheid door sociale (wijk)teams. Kwalitatief onderzoek naar handelingsverlegenheid*. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven. [https://www.lezenenschrijven.nl/uploads/doe-mee/052017_Signaleren_laaggeletterdheid_door_sociale_\(wijk\)teams.pdf](https://www.lezenenschrijven.nl/uploads/doe-mee/052017_Signaleren_laaggeletterdheid_door_sociale_(wijk)teams.pdf)
- Christoffels, I., Baay, P., Bijlsma, I. & Levels, M. (2016). *Over de relatie tussen laaggeletterdheid en armoede*. 's-Hertogenbosch/Den Haag: Expertisecentrum Beroepsonderwijs/Stichting Lezen & Schrijven.
- Christoffels, I., Groot, A., Clement, C. & Lam, J.F. (2017). *Preventie door interventie Literatuurstudie naar lees- en schrijfachterstanden bij kinderen en jongeren*. 's-Hertogenbosch/Den Haag: Expertisecentrum Beroepsonderwijs/Stichting Lezen & Schrijven.
- Commissie vraagfinanciering mbo (2017). *Doorleren werkt. Samen investeren in nieuwe zekerheid*. Advies van de Commissie vraagfinanciering mbo, 4 april 2017.
- Damen, M.A.W., Sanders, J.M.A.F. & Dam, K. van (2013). *Leve lang leren: het effect van een positieve leerervaring op de self-efficacy van laagopgeleiden*. *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken* 2013 (29) 4.
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. (1985) *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.
- Echtelt, P. van, Croezen, S., Vlasblom, J.D & Voogd-Hamelink, M., m.m.v. Mattijssen, L. (2016). *Aanbod van Arbeid 2016*. Werken, zorgen en leren op een flexibele arbeidsmarkt Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Eerde, W. van & Thierry, H. (1996). *Vroom's expectancy models and workrelated criteria: A meta-analysis*. *Journal of Applied Psychology*. 81(5):575-586.
- Fouarge, D., Eldert, P. van, Grip, A. de, Künn-Nelen, A. & Poulissen, D. (2018). *Nederland in Leerstand*. Maastricht: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt.

- Gagestein, S. & Mes, J. (2017). *Van een negatieve naar een opwaartse spiraal. Kwalitatief onderzoek naar frames rond 'laaggeletterdheid' in het publieke debat*. Bureau Taalstrategie.
- Groot, A. (2018). *Kwaliteitsborging van het educatieaanbod. Een verkennende rapportage over de kwaliteit van het volwassenenonderwijs*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Groot, A., Christoffels, I., Clement, C. & Lam, J.F. (2018). *De laaggeletterden centraal*. 's-Hertogenbosch: Expertisecentrum Beroepsonderwijs.
- Groot, A. & Steehouder, P., m.m.v. Beek, M. van de, Heijne, W. & Bennes, G. (2018). *Aanpak laaggeletterdheid binnen het social domein. Praktijkbeschrijving van pilots in drie gemeenten*. 's-Hertogenbosch: CINOP.
- Knowles, M.S. (1980). *The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy*. New York: Cambridge Books.
- Kurvers, J., Dalderop, K., & Stockmann, W. (2013). *Cursistprofielen Laaggeletterdheid NT1 & NT2. Cursisten in Lees- en schrijfcursussen en hun onderwijs*. Steunpunt Taal en Rekenen VE: Ede.
- Labyrinth (2016). *Taal als middel. Kansen voor verbeterde aanpak laaggeletterdheid in het gemeentelijk sociaal domein*. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.
- Lost Lemon & Muzus (2018). *Laaggeletterden in beeld. Hoe bereiken we mensen met beperkte basisvaardigheden zoals lezen, schrijven en rekenen? Persona's*. Een samenwerking van Lost Lemon & Muzus. Verkregen via <https://www.bibliotheekenbasisvaardigheden.nl/dam/bestanden/hogerbereik/8h-laaggeletterdeninbeeldpersonasleesinstructie-basisvaardigheid.pdf>.
- Mallows, D. & Litster, J. (2016). How can we motivate adults to engage in literacy and numeracy learning. *Future of Skills & Lifelong Learning Evidence Review*.
- Marcaletti, F., Berrozpe, T.I. & Koutra, K. (2018). Overcoming age barriers: motivation for mature adults' engagement in education. *International Journal of Lifelong Education*. DOI:10.1080/02601370.2018.1505782.
- Meer, R. van der, Doelen, P., Kistemaker, N. & Boonen, S. (2019). *Herkennen, bereiken en activeren van de moeilijkere bereikbare doelgroep. Toegespitst op de thema's werknemers en werkzoekenden, armoede en schulden*. In opdracht van Stichting Lezen & Schrijven. Verkregen via https://www.lezenenschrijven.nl/uploads/editor/Onderzoek_herkennen_bereiken_en_activeren_van_mensen_met_onvoldoende_basisvaardigheden.pdf.
- Nuland, H.J.C. van, Dusseldorp, E., Martens, R.L. & Boekaerts, M. (2010). Exploring the motivation jungle: Predicting performance on a novel task by investigating constructs from different motivation perspectives in tandem. *International Journal of Psychology*, 45, 250-259.
- Rothes, A., Lemos, M.S. & Gonçalves, T. (2017). Motivational profiles of adult learners. *Adult Education Quarterly*, 67(1): 3-29.
- Ryan, R.M. & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.
- Sanders (2016). *Sustaining the employability of the low skilled worker; development, mobility and work redesign*. Dissertation. Maastricht: Research Centre for Education and the Labour Market.
- Simons, R.J. (1991). *Leren van volwassenen. Losbladig onderwijskundig Lexicon II*, Vol. A 2500, p.1-20. Alphen aan de Rijn: Samsom.

- Schuit, H., Vrieze, I. de & Slegers, P. (2011). *Leerlingen motiveren: een onderzoek naar de rol van leraren*. Heerlen: Ruud de Moor Centrum/Open Universiteit.
- Steehouder, P. & Baay, P., m.m.v. Jansens, E. (2016). *De toekomst van educatie vanuit het perspectief van roc's*. 's-Hertogenbosch/Den Haag: Expertisecentrum Beroepsonderwijs/Stichting Lezen & Schrijven.
- Stichting Lezen & Schrijven (2016). *Regionale spreiding van geletterdheid in Nederland*. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.
- Tharenou, P. (2001). The relationship of training motivation to participation in training and development. *Journal of Occupational and Organizational Psychology* (74), p. 599-621.
- Tubbing, M. & Matthijsse, W. (2018). *Het recht op leren: ook voor NT1'ers? 40 Jaar bestrijding van laaggeletterdheid*. Den Haag: Stichting Lezen & Schrijven.
- Van den Broeck, A., Vansteenkiste, M., De Witte, H., Lens, W. & Andriessen, M. (2009). De zelf-determinatie theorie: kwalitatief goed motiveren op de werkvloer. *Gedrag & Organisatie*, 22(4), p.316-335.
- Veen, I. van der, Weijers, D., Dikkers, A.L.C., Hornstra, L. & Peetsma, T.T.D. (2014). *Een praktijkreviewstudie naar het motiveren van leerlingen met verschillende prestatieniveaus en sociale en etnische achtergrond*. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Vermeersch, L. & Vandenbroucke, A. (2010). *Het leren zoals het is ... bij volwassenen met een geletterdheidsrisico*. Leuven: HIVA, Katholieke Universiteit Leuven.
- Verspiek, M. (2009). *'De doelgroep'. NT1 Handboek voor docenten en opleiders*. Samenstelling en redactie: E. Bohnenn. Leiden: Stichting Expertisecentrum ETV.nl, p. 31-55.
- Versteijlen, M., Bakx, A. & Ros, A. (2016). [Creëren van een motiverende leeromgeving. Triggers voor meer 'intrinsieke motivatie'](#). *Canon beroepsonderwijs*, juli 2016.
- Windisch, H.C. (2016). How to Motivate Adults with Low Literacy and Numeracy Skills to Engage and Persist in Learning: A Literature Review of Policy Interventions. *International Review of Education*, 62, 279-297.
- Zet een punt (2018). *KLASSE! Het programma om laaggeletterde NT1'ers te vinden, benaderen en werven*. <https://www.ikwildatleren.nl/ik-wil-leren-en-oefenen/>.

Bijlage I – Relevante interventies

Projectnaam	Database	Projectomschrijving
ABCami (Literacy and Adult Education in the Mosque) <i>Duitsland</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/abcami-literacy-and-adult-education-mosque-germany	Gegeven dat de 'integratiecursussen' die de Duitse regering in het leven heeft geroepen om migranten te helpen bij de ontwikkeling van Duitse taalvaardigheden niet volledig succesvol waren, is een reeks programma's voor volwasseneneducatie gelanceerd om de culturele en religieuze diversiteit in de klaslokalen aan te pakken en de deelnemers bewust te maken van het belang van het leren van de taal van het gastland om uitsluiting te bestrijden en betere kansen op werk te krijgen. ABCami is één van deze programma's.
Alphabetizing People Deprived of Liberty <i>Chili</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/alphabetizing-people-deprived-liberty-chile	In dit opleidingsprogramma krijgen gedetineerden educatieve activiteiten aangeboden variërend van alfabetiserings- en rekencursussen tot cursussen waarmee ze een middelbare schooldiploma kunnen halen. De nadruk ligt met name op het verwerven van taalvaardigheden, omdat dit een hulpmiddel kan zijn voor gedetineerden om zichzelf beter te kunnen uiten, met anderen te communiceren en hun zelfrespect te versterken.
AlphaRoute <i>Canada</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/alpharoute-canada	AlphaRoute is gedeeltelijk ontworpen als een onderzoeksproject. Streven is om technologie te integreren in alfabetiseringsprogramma's; aanbod flexibel te maken; actieve deelname van lerenden te vergroten en mogelijkheden voor samenwerkend leren te vergroten. Later is het ook in gebruik genomen als aanvulling op formeel onderwijs.
Briya Family Literacy Programme <i>VS</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/briya-family-literacy-programme-united-states	De openbare school Briya kent een familiealfabetiseringsprogramma waarin volwasseneneducatie en voegschoolse educatie worden geïntegreerd. De school biedt hoogwaardig onderwijs voor kleuters en bereidt ouders voor om volledig betrokken te zijn bij het onderwijs van hun kinderen, terwijl ze hun eigen geleterheidsniveau en beroepsvaardigheden vergroten.
Challenges of the Countryside – a Rural Literacy Programme for Adults in <i>Slovenia</i> <i>Slovenië</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/challenges-countryside-rural-literacy-programme	Het programma biedt mogelijkheden om zelfvoorzienend te leren en gebruikt projectmatig werken als een pedagogische benadering. Basisvaardigheden worden ingebed binnen de thema's duurzame ontwikkeling en ondernemerschap.
Clare Family Learning <i>Ierland</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/clare-family-learning-ireland	Het programma is erop gericht om de interesses, vaardigheden en kennis van ouders te ontwikkelen zodat ze hun kinderen beter kunnen ondersteunen en stimuleren rondom onderwijs. Door het helpen van hun kinderen worden ouders gemotiveerd om deel te nemen aan het onderwijs. Eenmaal in de klas, worden ze zich bewust van andere gebieden waar ze zich mogelijk moeten bekwamen.

Projectnaam	Database	Projectomschrijving
Columbus' Egg <i>Nederland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/columbus-egg	Het betreft een aanpak rondom taal voor ouder en kind samen en gericht op wat ouders thuis met hun kind kunnen doen. Ouders verbeteren hun eigen taalvaardigheid, leren hoe zij hun kind kunnen ondersteunen bij het leren op school en raken meer betrokken bij school.
El Trabajo En Red Como Proyecto Educativo (Networking as an Educational Project) <i>Spanje</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/trabajo-red-proyecto-educativo-networking	Het betreft een centrum voor permanente educatie voor de zes meest sociaal uitgesloten wijken van Sevilla. De methodologie bestaat uit gecoördineerd teamwerk, en het creëren van een educatief plan voor het gebied. Aan de basis van de benadering ligt de overtuiging dat het noodzakelijk is om opleidingstrajecten te creëren waarin training voor het leven en training voor werk twee samenhangende onderdelen zijn.
E-learning Aanpak van laaggeletterdheid <i>Nederland</i>	https://www.lezenenschrijven.nl/wat-wij-doen/instrumenten-lesmaterialen/e-learning-aanpak-van-laaggeletterdheid/	De e-learning Aanpak van laaggeletterdheid geeft inzicht in hoe laaggeletterde patiënten/cliënten herkend kunnen worden en gemotiveerd tot taalscholing.
Eva en ik <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/resource-centre/content/oefeningen-eva-ik	EVA is een aanpak om vrouwen met lage basisvaardigheden te motiveren een opleiding te gaan volgen of (vrijwilligers)werk te zoeken. Op het digitale platform kunnen vrouwen (zelfstandig) online oefenen hun basisvaardigheden oefenen.
Family Learning – Learning Together <i>Zweden</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/family-learning-learning-together-sweden	Opvoedingsprogramma aangepast aan de behoeften van in het buitenland geboren ouders en hun kinderen. Het gebruik van het gezinsleerprincipes wordt ingezet om taal- en rekenvaardigheden te bevorderen.
Family Literacy Programmes <i>Turkije</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/family-literacy-programmes-turkey	Verschillende geïntegreerde en intergenerationele programma's die gezinnen uit arme en gemarginaliseerde gebieden van Turkije een VVE- en alfabetiserings-/onderwijsopleiding voor volwassenen bieden.
Fight Against Illiteracy <i>Frankrijk</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/fight-against-illiteracy-france	Het programma richt zich in eerste instantie op het opbouwen/vergroten van zelfvertrouwen door het leren over de waarde van verschillende culturen. Dit draagt ook bij aan de basiskennis die nodig is voor het ontwikkelen van basisvaardigheden.
Free Minds Book Club and Writing Workshop <i>VS</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/free-minds-book-club-and-writing-workshop-united	Free Minds hanteert een unieke benadering, niet alleen in het innovatieve gebruik van boeken en schrijven (d.w.z. poëzie) als middel om verandering te bewerkstelligen, maar ook in het alomvattende, omsluitende karakter van haar diensten. Door middel van creatieve expressie, training in de voorbereiding op het werk en het voorkomen van geweld bereiken deze jongeren hun onderwijs- en carrière doelen en worden ze krachtige stemmen voor verandering in de gemeenschap.

Projectnaam	Database	Projectomschrijving
Functional Literacy Programme of Women of the Argan Cooperative through Amazigh (Berber) Language DVDs <i>Marokko</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/functional-literacy-programme-women-argan	Ibn Al Baytar startte in 1996 de coöperatie Amal met 16 gescheiden of weduwevrouwen. Omdat veel van deze vrouwen ongeletterd waren, werden alfabetiseringscursussen onderdeel van het programma's.
Herkenningswijzer laaggeletterdheid <i>België</i>	http://www.weekvandegeletterdheid.be/wp-content/uploads/2017/07/ontw_herkenning_swijzer_3.pdf	Het betreft een Call to action voor werkgevers: 1 Verwijs uw medewerker door 2. Pak geletterdheidsnoden aan op de werkvloer.
Hilti Family Literacy Programme <i>Malta</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/hilti-family-literacy-programme	Het Hilti-programma is een naschools, gezinsgericht project om het schools leren aan te vullen en te versterken. Het programma heeft de oprichting van schoolse Hilti Clubs (family literacy clubs) gefaciliteerd, die ouders en hun kinderen samenbrengen om deel te nemen aan gezinsgerichte leeractiviteiten.
Ich will lernen (I want to learn) <i>Duitsland</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/ich-will-lernen-i-want-learn-germany (ook in Elinet)	Het Ich-will-lernen-programma is een e-learningprogramma om te leren lezen en te schrijven gebaseerd op het principe dat het gebruik van internet als leermiddel zowel anonimiteit creëert (en zo psychologische barrières wegneemt) als deelnemers in staat stelt om werk-gezin-studie te combineren doordat thuis op een moment dat het uitkomt kunnen leren.
Initiative for Adult Education <i>Oostenrijk</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/initiative-adult-education-austria	Het initiatief biedt financiële steun aan projecten die volwassenen die niet over basisvaardigheden beschikken of die nooit een lagere middelbare school diploma hebben behaald ondersteunen om hun opleiding voort te zetten en af te ronden.
Integrated Centre for Adult and Youth Education (CIEJA) <i>Brazilië</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/integrated-centre-adult-and-youth-education-cieja	Het doel is om inclusief onderwijs voor jongeren en volwassenen aan te bieden. Innovatie en creativiteit zijn de leidende principes, naast het streven om met inclusief onderwijs levens positief te veranderen. Deelnemers zijn actieve producenten van kunst, cultuur, entertainment en kennis, en samen met culturele actoren in de buurt cruciale elementen in de ontwikkeling van activiteiten en een curriculum dat gericht is op waardecreatie en transformatie in de gemeenschap.
Interne taaltrainingen voor magazijnmedewerkers Kuehne + Nagel <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/content/interne-taaltrainingen-voor-magazijnmedewerkers-groot-succes	Om de interne communicatie te verbeteren in het magazijn van Kuehne + Nagel, is een project opgezet met interne taaltrainingen. Vijftig procent van de ploeg heeft uiteindelijk meegedaan aan de taaltraining. Niet alleen anderstalige maar ook Nederlandstalige medewerkers deden mee.
Learning Basic Skills while Serving Time <i>Noorwegen</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/learning-basic-skills-while-serving-time-norway	Binnen het project worden lees-, schrijf- en rekencursussen gegeven, middels een participerende leeraanpak en waarbij opdrachten die gerelateerd zijn aan het dagelijkse werk en routines van gevangenen centraal staan.

Projectnaam	Database	Projectomschrijving
Learning to FLY - family literacy in Hamburg <i>Duitsland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/learning-to-fly-family-literacy-in-hamburg	Een intergeneratieel programma rondom 'gezinsgeletterdheid' gericht op het bevorderen van taalvaardigheid en het versterken van de relatie tussen leeractiviteiten op school en thuis. Binnen het programma worden ouders opgeleid en empowered om een actieve rol te spelen in de ontwikkeling van hun kinderen: thuisonderwijs wordt gestimuleerd door het aanbieden van lesmateriaal en het trainen van ouders en er wordt een sterke koppeling gemaakt tussen onderwijs op school en thuis.
lesmethodiek NT1leren.nl <i>Nederland</i>	https://www.telmeemettaal.nl/succesverhalen/innovatieve-projecten/online-taalles-aan-keukentafel/	In deze innovatieve lesmethode op basis van blended learning oefenen taalcuristen individueel, maar ook in groepjes. Ze leren online, maar ook op school. Werken zelfstandig, maar ook onder begeleiding. Met bestaande lesstof in een nieuwe mix op maat, onder het toezicht van een docent én een vrijwilliger. Ze ontmoeten elkaar op school, thuis en via Skype.
Letters for Life <i>Portugal</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/letters-life-portugal	Er is een partnerschap opgezet met gemeenschapsinstellingen, een behoeftenanalyse gedaan om de sociaal-educatieve behoeften van doelgroepen te begrijpen, en docenten en studenten hebben projecten ontwikkeld op basis van participatief actieonderzoek, waaronder "Letters for Life" (LFL): alfabetiseringsworkshops en leermogelijkheden voor kwetsbare en gemarginaliseerde groepen in de Portugese samenleving.
Literacy Alberni Society <i>Canada</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/literacy-alberni-society-canada	LAS biedt gratis cursussen voor volwassenen gericht op lezen, schrijven, rekenen, voeding, computervaardigheden, financiële vaardigheden, burgerbetrokkenheid, familie leren, Engels voor anderstaligen (ESOL) en werkvoorbereiding.
Literate Brazil Programme <i>Brazilië</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/literate-brazil-programme-brazil	Nationaal gecoördineerd alfabetiseringsproject waarbij de regering technische en financiële steun verleent aan openbare en particuliere instanties om jongeren, volwassenen en ouderen hoogwaardige en effectieve alfabetiseringsmogelijkheden aan te bieden.
Livstycket <i>Zweden</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/livstycket-sweden	Livstycket biedt mogelijkheden voor deelnemers om de Zweedse taal te leren, ervaringen uit te wisselen en zelfrespect te ontwikkelen. Deelnemers volgen lessen rondom basis- en sociale vaardigheden, maar ook wellness-lessen zoals yoga en wateraerobics. Deelnemers die actief op zoek zijn naar werk nemen ook deels aan een sollicitatietraining.
Mother and Child Education Program (MOCEP) <i>Turkije</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/mother-and-child-education-program-mocep	MOCEP is een VVE-thuis en VE-programma ontwikkeld voor kinderen die geen toegang hebben tot voorschools onderwijs. Het programma wordt gedurende 25 weken uitgevoerd in de vorm van gestructureerde wekelijkse groepsbijeenkomsten en huisbezoeken met moeders door getrainde groepsleiders en een wekelijks thuiscurriculum voor het kind, uitgevoerd door moeders.

Projectnaam	Database	Projectomschrijving
Oefenen.nl <i>Nederland</i>	oefenen.nl	Op oefenen.nl kunnen (jong)volwassenen oefenen om hun basiskennis en vaardigheden te verbeteren, en om om te gaan met geld, opvoeding en gezondheid.
Paired Reading <i>Verenigd Koninkrijk</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/paired-reading	Paired Reading leidt leerkrachten en niet-professionals op om de reguliere tutoring van lezers in de leeftijd van 6 jaar tot en met volwassenen te ondersteunen en aan te moedigen.
Parent Empowerment for Family Literacy Project <i>Romenië</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/parent-empowerment-family-literacy-project-romania	PEFaL-project is een 'buitenschools' thuis- en gemeenschapsonderwijsprojectproject uitgevoerd in samenwerking met een aantal basisscholen, gericht op verschillende thematische modules, met als belangrijkste doel de empowerment en sociale integratie van kansarme gezinnen te bevorderen door het aanbieden van kwalitatief hoogwaardige leermogelijkheden.
Plazas Comunitaria <i>VS</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/plazas-comunitarias-united-states-america	De Plazas Comunitarias zijn buurtcentra die educatieve programma's en diensten aanbieden met name gericht op jongeren en volwassenen die tot nog geen basisonderwijs hebben afgerond. Ze stellen deze mensen in staat om officiële kwalificaties te behalen die geldig zijn in Mexico. Mensen kunnen terecht voor informatie over beroepsopleidingen, voor communicatie- en informatiemogelijkheden en om de online beschikbare diensten te gebruiken.
Reach Out and Read <i>VS</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/reach-out-and-read-united-states-america	Het gaat om een nationaal alfabetiseringsprogramma voor gezinnen met als doel vroege taalvaardigheden verbeteren en gezinscommunicatie en interactiviteit bevorderen. Ouders bezoeken regelmatig een kinderarts. Tijdens dit bezoek krijgen ouders gepaste, ontwikkelingsgerichte boeken mee, worden ze geïnformeerd over het belang van voorlezen en laten medisch zorgverleners zien hoe ouders boeken kunnen opnemen in hun dagelijks leven.
Reading And Writing In Unit 33: Mothers, Children and Educational Institutions <i>Argentinië</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/reading-and-writing-unit-33-mothers-children-and	"La Ronda" is een niet-schoolse werkruimte die interactie tussen vrouwen (en een aparte workshop voor vrouwen en kinderen) mogelijk maakt, gebaseerd op geschreven cultuur en andere vormen van expressie en culturele praktijken, die ofwel onbestaande of zeer beperkt zijn in gevangenissen.
Romano Barardo (Romanies the Gardeners) <i>Slovakije</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/romano-barardo-romanies-gardeners-slovakia	Binnen dit project krijgen jongeren en volwassenen onderwijs en opleiding aangeboden op het gebied van eco-landbouw en wordt getracht ze zelfvoorzienend te maken. Studenten volgen lezingen en workshops in klaslokalen in de buurthuizen en doen praktisch werk in tuinen en velden. Hoewel de deelnemers de meeste tijd besteden aan landbouwactiviteiten, besteden ze ongeveer 10% (150 uur) aan lezingen, debatten en lezen van literatuur.

Projectnaam	Database	Projectomschrijving
Stadtlezen <i>Oostenrijk</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/stadtlezen-austria	StadtLesen is opgericht om geleterdheid te bevorderen en bewustzijn op grote schaal te vergroten door openbare leesruimtes te creëren als een uitnodiging aan iedereen om te gaan zitten, te ontspannen, een boek te nemen, te lezen en te genieten van literatuur. Concreet gaat het om een mobiele bibliotheek met boeken uit elk genre en knusse zitplekken. Tijdens elke stop bezoekt een bekende auteur de bibliotheek om voor te lezen uit eigen werk.
Strategisch partnerschap Talents van Erasmus+ en KA2 - Nieuwe talenten voor bedrijven - Het potentieel van immigranten en vluchtelingen ontwikkelen / A foreign language for professional purposes <i>Diverse landen</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/resource-centre/content/strategisch-partnerschap-talents-van-erasmus-en-ka2-nieuwe-talenten-voor	In het Talents-project wordt een nieuw en zeer succesvol concept van taal- en beroepsopleiding en integratie voor immigranten omgezet en doorontwikkeld. Het Göteborg Hotel Talents-concept zal zo worden aangepast dat het kan worden omgezet naar andere sectoren (bijv. gezondheidszorg, logistiek, detailhandel) en andere landen en regio's met andere juridische, financiële, integratie- en opleidingsstelsels.
Students and Parents In Cooperative Education (SPICE) Family Literacy Programme <i>VS</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/students-and-parents-cooperative-education-spice	SPICE-FLP is een uitgebreid, intergenerationeel thuisprogramma dat met name professionele en op wetenschap gebaseerde cursussen aan benadeelde families verstrekt.
Taal begint thuis <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/resource-centre/content/taal-begint-thuis-nederland	Ervaringen van project op ruim 20 basisscholen in Rotterdam die tot een stappenplan hebben geleid om zelf werk te maken van de samenwerking met ouders, geïllustreerd met praktijkervaringen.
Taal voor het leven <i>Nederland</i>	https://www.taalvoorhetleven.nl/	Het samenwerkingsprogramma Taal voor het Leven helpt gemeenten en organisaties met het organiseren van scholing voor mensen die laaggeletterd zijn en hun basisvaardigheden willen verbeteren.
Taalmeter: Tackling low literacy in the work place <i>Nederland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/taalmeter-tackling-low-literacy-in-the-work-place	De Taalmeter is een online test die wordt gebruikt door uitzendbureaus om een indicatie te geven of een werkzoekende potentieel laaggeletterd is of niet (waarna kan worden doorverwezen naar een Taalhuis in de omgeving voor een alfabetiseringscursus).
Tell me a story <i>Zwitserland</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/tell-me-story-switzerland	Dit programma voor gezinsgeletterdheid probeert taalbarrières te doorbreken en ouderbetrokkenheid te vergroten door de taalvaardigheid van kinderen in hun moedertaal te verbeteren. Het programma biedt verhalencursussen aan aan gezinnen met een migrantenachtergrond om de taalontwikkeling van kinderen in de leeftijd van twee tot vijf jaar te bevorderen. Daarnaast wil het programma de betrokkenheid van ouders bij de schoolse ontwikkeling van hun kinderen vergroten.

Projectnaam	Database	Projectomschrijving
The Basic Competence in Working Life Programme <i>Noorwegen</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/the-basic-competence-in-working-life-programme	Via dit programma kunnen publieke en private ondernemingen steun aanvragen voor opleidingsmaatregelen rondom basisvaardigheden. De training/cursus moet worden gekoppeld aan werkgerelateerde activiteiten en de leeractiviteiten moeten verband houden met de normale activiteiten van de onderneming in kwestie. Ook moet de opleidingen flexibel zijn (om zo tegemoet te komen aan de behoeften van alle deelnemers) en de motivatie van deelnemers om te leren versterken.
Tien pilots voor hoger bereik onder kwetsbare doelgroepen <i>Nederland</i>	https://www.bibliotheekbasisvaardigheden.nl/aanpak/hoger-bereik.html	Met 10 pilot bibliotheken werd verkend wat praktische strategieën zijn voor hoger bereik.
Toolkit laaggeletterden <i>Nederland</i>	https://www.lhv.nl/service/toolkit-laaggeletterdheid	De Toolkit Laaggeletterdheid biedt huisartsenpraktijken een checklist om laaggeletterdheid te herkennen en geeft handvatten voor communicatie met patiënten die minder goed kunnen lezen. Waaronder een e-learningmodule Herkennen en doorverwijzen voor praktijkassistenten
'Voor 't zelfde geld uit de schulden' <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/content/leuwarden-van-start-met-project-voor-t-zelfde-geld-uit-de-schulden	Het project heeft als doel laaggeletterden financiële vaardigheden bij te brengen. In samenwerking met bedrijven wil men de financiële redzaamheid van mensen verbeteren, waardoor zij ook financieel gezondere klanten krijgen. Verschillende instanties slaan hiervoor de handen ineen. De aanpak is erop gericht laaggeletterdheid op verschillende manieren te signaleren en bespreekbaar te maken onder mensen met een betalingsachterstand.
VoorleesExpress <i>Nederland</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/voorleesexpress-netherlands / http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/voorleesexpress-reading-express	Het programma is gestart als een initiatief van twee zussen die hun leefomgeving wilden verbeteren. Hun eerste programma, de 'VoorleesExpress', stimuleert de ontwikkeling van taal en ontluikende geletterdheid en het plezier in het lezen van kinderen uit gezinnen met een lage leesvaardigheid door het lezen van boeken voor hen. Het programma bevordert de taalontwikkeling van kinderen op jonge leeftijd en stimuleert ouders om een actieve rol te spelen in de vroege ontwikkeling van hun kinderen.
Vorlesen in Familien - Storytelling in families <i>Duitsland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/vorlesen-in-familien-storytelling-in-families	Project draait om speciaal opgeleide leesvrijwilligers die met gezinnen in hun huizen werken en nauwe relaties met hen opbouwen. Vrijwilligers worden getraind en het is de bedoeling idat zij betrouwbare tussenpersonen worden die ouders kunnen ondersteunen en motiveren bij het creëren van een goede thuisleeromgeving met een focus op alfabetiseringspraktijken die kinderen op school ondersteunen.

Projectnaam	Database	Projectomschrijving
Wānanga Embedded Literacy <i>Nieuw-Zeeland</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/wananga-embedded-literacy-new-zealand	In het programma wordt geprobeerd om de ontwikkeling van basisvaardigheden te integreren in de traditionele Wānanga-activiteiten van de Maori. Het programma heeft tot doel de intergenerationele cyclus van niet-participatie in het tertiair onderwijs te doorbreken. Echter, ook tutoren moeten overtuigd worden van de meerwaarde van het aanbieden van onderwijs rondom basisvaardigheden.
Write On / NALA Distance Learning Service <i>Ierland</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/write-ireland/ http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/help-my-kid-learn	Betreft een online leeromgeving om taalvaardigheden en accreditatie voor volwassen studenten op niveau 2 en 3 van het nationale kwalificatiekader van Ierland te bevorderen. Het programma is ontworpen voor mensen die in hun eigen tijd aan de slag willen gaan, maar leent zich ook voor blended learning-benaderingen.

Bijlage II – Good Practices

Projectnaam	Database URL	Projectomschrijving
Action Research Training (ART) in adult literacy / <i>België</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/action-research-training-art-in-adult-literacy	Pilot van Action Research rondom het probleem dat slechts weinig volwassenen een aanbod volgend rondom basisvaardigheden. In het project zijn deelnemers bevroegd naar waarom – volgens hun ervaring – zo weinig volwassenen terug gaan naar alfabetiserings- en rekenvaardigheidstraining.
A museum of one book <i>Rusland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/a-museum-of-one-book	Project waarin problemen rondom begrijpend lezen getackeld worden door lezers te vragen om samen een tentoonstelling te maken gebaseerd op hun begrip van een boek dat ze gelezen hebben.
Description of Teachers' Competences in initial and functional literacy for adults with non-Nordic mother tongues <i>Noorwegen</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/description-of-teachers-competences-in-initial-and-functional-literacy-for-adults-with-non-nordic-mother-tongues	Beschrijving van de competenties van docenten in volwassenenonderwijs die basisvaardigheden onderwijzen om het onderwijs te ondersteunen en zo een gunstiger omgeving te creëren voor leerlingen met betrekking tot hun verdere studie, werkmogelijkheden en actieve participatie als burgers.
Framework for competences of teachers in basic skills education <i>Nederland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/framework-for-competences-of-teachers-in-basic-skills-education	Nederlandse Raamwerk docent basisvaardigheden afgeleid van het Noorse model (zie hierboven).
Digital literacy for people at risk of social exclusion (Alfabetización digital para personas en riesgo de exclusión social) <i>Spanje</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/digital-literacy-for-people-at-risk-of-social-exclusion-alfabetizacion-digital-para-personas-en-riesgo-de-exclusion-social	Professionalisering/MOOC's rondom digitale inclusie. Een open cursus rondom "Digitale geletterdheid voor groepen die het risico lopen van sociale uitsluiting. Strategieën voor onderwijsinterventie" is bedoeld om de mogelijkheden van digitale geletterdheid als instrument voor sociale integratie te verkennen. Met de open cursus beoogt men ook een gemeenschap te creëren waarin professionals worden uitgenodigd om kritisch en creatief na te denken over de meest relevante praktijken op het gebied van sociale uitsluiting, sociale verschillen en digitale geletterdheid.
Encouraging men to read for their children <i>Finland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/encouraging-men-to-read-for-their-children	Deze Finse alfabetiseringscampagne heeft tot doel vaders aan te moedigen hun kinderen, met name jongens, voor te lezen om hun alfabetiseringsvaardigheden te ondersteunen en hun belangstelling voor lezen te wekken.

Projectnaam	Database URL	Projectomschrijving
Family Reading Time <i>Kroatië</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/family-reading-time	Family Reading Time is een nationaal project – uitgevoerd door het netwerk van schoolbibliothecarissen – waarin boeken worden uitgeleend om thuis te lezen. Doel is om de rol van ouders als leesrolmodel te versterken en het lezen voor het plezier te bevorderen. Hoewel het geen expliciet doel is om lezers die het moeilijk hebben te bereiken, heeft dit project het potentieel om deze doelgroep te bereiken en ouders bewust te maken van het belang van hun rol in de ontwikkeling van de leesvaardigheid van kinderen.
Ganz Ohr - All Ears – a training course for reading mentors <i>Oostenrijk</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/ganz-ohr-all-ears-a-training-course-for-reading-mentors	Opleiding aan de hand van een nationaal curriculum, dat de mogelijkheid biedt om professionele leesmentoren op te leiden via een geaccrediteerde cursus. Het programma breidt de oorspronkelijke doelgroep van Ganz Ohr uit met ziekenhuizen en bejaardentehuizen en mensen die andere talen dan Duits spreken.
Mimos e Livros à Mão de Semear - Promoting emergent literacy <i>Portugal</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/mimos-e-livros-a-mao-de-semear-promoting-emergent-literacy	Openbare bibliotheken proberen ouders bewust te maken van het belang van vroeg beginnen met lezen en contact met boeken als basis voor later succes. Om gezinnen aan te moedigen om routines en gewoonten rondom boeken te ontwikkelen en ouders te voorzien van informatie over ontluikende geletterdheid, organiseren de openbare bibliotheken in Lissabon leesactiviteiten voor kinderen en hun gezinnen.
Participatory assessment of the impact of literacy programmes <i>België</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/participatory-assessment-of-the-impact-of-literacy-programmes	Evaluaties door Lire et Ecire om 1) inzicht te krijgen van de impact van alfabetiseringsprogramma's op het dagelijks leven van leerlingen en van de manier waarop leerlingen zich bewust waren geworden van het aanbod aan alfabetiseringsopleidingen; en 2) impact te bestuderen van het sociale cohesiebeleid (inclusief alfabetiseringsopleiding). Daartoe werd gebruik gemaakt van Motus, een tool om communicatieproblemen te voorkomen, meer te weten te komen over de gedachten en het denken van deelnemers, en ervoor te zorgen dat de inhoud van een boodschap goed begrepen wordt.
Programa Familias Lectoras (Reading Families Programme) <i>Spanje</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/programa-familias-lectoras-reading-families-programme	Onderwijsinstellingen kunnen subsidie aanvragen om een project te ontwerpen voor het lezen in familieverband samen met ouderverenigingen en docenten. Naast ondersteuning is er ook sprake van training en evaluatie
Quick Reads <i>Verenigd Koninkrijk</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/quick-reads	Programma draait om het betrekken van minder zelfverzekerde volwassen lezers in 'goede' boeken van topauteurs - geschreven aan de hand van redactionele richtlijnen die toegankelijkheid maar ook leesbaarheid garanderen - en laten zien dat lezen voor iedereen kan zijn. De Quick Reads worden ondersteund door een spraakmakende PR-campagne om de boeken algemene kwesties rond alfabetisering en lezen voor het plezier te promoten. Quick Reads worden verkocht via verschillende grote retailers en gepromoot via diverse organisaties en initiatieven. Ook worden ideeën gesuggereerd voor het gebruik van Quick Reads.

Projectnaam	Database URL	Projectomschrijving
Right to Read Campaign: Supporting literacy in the local authority <i>Ierland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/right-to-read-campaign-supporting-literacy-in-the-local-authority	Right to read is een initiatief dat wordt uitgevoerd in alle lokale gemeenschappen via een nationaal gecoördineerd kader voor steun en ontwikkeling op het gebied van alfabetisering. Onderdeel van de campagne is een nationaal Right to Read Awards programma, waarbinnen jaarlijkse een prijs wordt toegekend aan een lokale overheid die een ondersteunend en responsief alfabetiseringsprogramma heeft geïmplementeerd.
State subsidy for Easy-to-Read literature <i>Finland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/state-subsidy-for-easy-to-read-literature	Binnen dit project worden jaarlijks subsidies toegekend aan auteurs en illustratoren die gemakkelijk te begrijpen boeken maken; financiële steun aan uitgevers om gemakkelijk leesbare boeken uit te geven; gebruik van het Easy-to-Read logo op bestaande boeken, brochures, tijdschriften en webpagina's die voldoen aan de gemakkelijk leesbare criteria.
Swiss Storytelling Night <i>Zwitserland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/swiss-storytelling-night	Jaarlijks evenement in november in heel Zwitserland om voorlezen te promoten. Wanneer de nachten langer worden, het buiten koud is en de winter nadert, zijn lezen en verhalen vertellen de juiste remedie om de stemming erin te houden. Er is een 'motto' en lokale organisatoren kunnen gratis posters en ansichtkaarten krijgen, alsmede suggesties en advies over de organisatie van een evenement.
Taal maakt gezonder- Healthier through language <i>Nederland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/taal-maakt-gezonder-healthier-through-language	Taal maakt gezonder is een bewustwordingscampagne om eerstelijnsgezondheidszorgverleners bewust te maken van het probleem van laaggeletterdheid en te motiveren om betrokken te zijn bij de oplossing ervan.
Taalvrijwilliger- Volunteer training for literacy volunteers <i>Nederland</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/taalvrijwilliger-volunteer-training-for-literacy-volunteers	Taalvrijwilliger is een project waarbij vrijwilligers worden opgeleid om leerlingen met een laaggeletterdheid te ondersteunen.
Zadar čita / Zadar Reads <i>Kroatië</i>	http://www.eli-net.eu/good-practice/examples-of-good-practice/detail/project/zadar-cita-zadar-reads	Evenement gedurende een week in de bibliotheek en daarbuiten in coöperatie met de bieb om lezen te bevorderen met speciale aandacht voor de Kroatische literatuur en Kroatische auteurs. Zadar Reads is gemodelleerd naar Oostenrijkse en Duitse leesprojecten. Het bekendste programma betreft de avondbijeenkomsten met beroemde Kroatische auteurs in de openbare bibliotheek.
What's in it for me? The benefits of engaging in adult literacy learning in Ireland <i>Ierland</i>	https://ec.europa.eu/epale/en/resource-centre/content/whats-it-me-benefits-engaging-adult-literacy-learning-ireland	Onderzoeksresultaten
Innovatieve taal cursus voor laaggeletterden	https://ec.europa.eu/epale/nl/content/innovatieve-taal-cursus-voor-laaggeletterden-ontwikkeling	Organiq ontwikkelt een nieuw onderwijsplatform waar de nieuwste technieken op het gebied van gamification en digitale educatie worden gecombineerd tot een 3D-omgeving waarin laaggeletterden praktijkgericht kunnen oefenen met taal in een brede selectie aan situaties.

Projectnaam	Database URL	Projectomschrijving
Taalcafé's <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/content/onderzoek-positief-effect-taalcafes	Taalcafé is een informele en ontspannen ontmoetingsplek om Nederlands te spreken en over de Nederlandse cultuur te leren, met een belangrijke rol voor begeleiding (het moet niet te schools worden). Cafés zijn ook aanspreekpunt voor geïnteresseerde organisaties en geven advies, en promoten taalcafés binnen en buiten hun netwerk.
Huis voor Taal Lelystad <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/content/over-het-succes-van-huis-voor-taal-lelystad	Huis voor Taal is dé toegang naar leren, ontwikkelen en inzetten in Lelystad. Het huis brengt, samen met medewerkers, vrijwilligers, partners, een Leven Lang Leren in de praktijk!
Reizende Digi-letter-loket <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/content/pop-digi-letter-loket-geopend-westelijke-mijnstreek	Gemeenten, het ROC, Partners in Welzijn, en de bibliotheek hebben de handen ineengeslagen en zijn met provinciale gestart met het Pop-up Digi Letter Loket. Een 'reizend' loket, dat in verschillende wijken/gemeenten aanwezig is en waar mensen terecht kunnen met alle vragen over beter leren lezen, schrijven en computeren.
Hoe bereik je moeilijk bereikbare laaggeletterden? <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/resource-centre/content/hoe-bereik-je-moeilijk-bereikbare-laaggeletterden	Onderzoeksresultaten
Project Kletskoppen: jong en oud ontmoeten elkaar online <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/resource-centre/content/project-kletskoppen-jong-en-oud-ontmoeten-elkaar-online	Kletskoppen' is een project waarin jongeren die beter Nederlands willen leren, skypen met ouderen. Het betreft een verbinding tussen de in- en doorstroomvoorzieningen voor jongeren (het Jongerenloket Rotterdam) en het programma 'Voor Mekaar', tegen eenzaamheid van ouderen.
Taalondersteuning voor volwassen vluchtelingen - Toolkit van de Raad van Europa	https://ec.europa.eu/epale/nl/resource-centre/content/taalondersteuning-voor-volwassen-vluchtelingen-toolkit-van-de-raad-van	De Raad van Europa heeft een toolkit ontwikkeld om vrijwilligers en vluchtelingen in lidstaten bij te staan in de taalkundige uitdagingen die voortvloeien uit de grootschalige vluchtelingenstromen. De toolkit bestaat uit de 57 tools en andere hulpmiddelen, in verschillende rubrieken ondergebracht op de website.
Videolessen Nederlands van Amazigh TV <i>Nederland</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/resource-centre/content/videolessen-nederlands-van-amazigh-tv	Videolessen Nederlands ontwikkeld door de universiteit in samenwerking met de gemeente. De serie bestaat uit opstaplessen en beginnerslessen, rondom verschillende onderwerpen, zoals wonen, familie, vrienden en buurtgenoten, en informatie vragen. Hoofddoel is de Amazigh- en Marokkaanse gemeenschap in Europa, Noord-Afrika en Nederland te bedienen.
Website: werken aan geletterdheid in een cvo <i>België</i>	https://ec.europa.eu/epale/nl/resource-centre/content/website-werken-aan-geletterdheid-een-cvo	Aandacht voor lage basisvaardigheden binnen VE. Het Vlaamse Ondersteuningscentrum voor Volwassenenonderwijs en de pedagogische begeleidingsdiensten werken samen aan de ondersteuning van het geletterdheidsbeleid in CVO's. Het materiaal van de initiatieven die ze de afgelopen jaren namen, verzamelden ze op een overzichtelijke website.

Projectnaam	Database URL	Projectomschrijving
Live and Learn - Audiovisual Stories of Adult Education	https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2014-1-FI01-KA204-000843	In dit project wordt op een innovatieve manier – namelijk door middel van video's – beoogd om de beste praktijken tussen Europese leraren in de volwasseneneducatie uit te wisselen. De video's zijn gericht op volwassenenopleiders, het grote publiek en beleidsmakers. Een video gericht op opleiders zal het verhaal van een VE-opleider vertellen en praktische ideeën en goede praktijken voor professionele ontwikkeling delen. De video voor het grote publiek en beleidsmakers vertelt het positieve groeiverhaal van een lerende volwassene, inspireert om te leren, verfrist het imago van de volwasseneneducatie en bevordert de kennis over de voordelen ervan.
LITERATURE FOR LIFE <i>Diverse landen</i>	https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplu-project-details/#project/2014-1-FR01-KA204-002399	Het "Literature for Life" en het "European LitFest" project bracht partners samen die allemaal een gemeenschappelijk doel hadden: het overbrengen van innovatie, leermethoden, inspiratie, het gebruik van taal als instrument om ieders capaciteiten te verbeteren en leergemeenschappen dichter bij elkaar te brengen. De partners organiseerden allemaal een evenement waar ze een Community Learning Workshop over literatuur, lezen en schrijven organiseerden. De inwoners van deze wijk, met vrij basale schrijf- en leesvaardigheid, konden samenwerken met auteurs, dichters en uitgevers.
Innovative Literacy and Post-literacy Project: Means of Socio-economic Empowerment and Integration for Women in Morocco <i>Marokko</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/innovative-literacy-and-post-literacy-project	Het doel van dit programma was een model te creëren dat het mogelijk zou maken een verband te leggen tussen geletterdheid en de sociaaleconomische integratie van 'nieuw-geletterde' vrouwen door middel van een training om verworven alfabetiseringsvaardigheden te consolideren en hen voor te bereiden op de uitvoering van microprojecten.
Maths Everywhere <i>Verenigd Koninkrijk</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/math-everywhere-united-kingdom-great-britain-and	Wiskunde Overall is een leerling georiënteerde, interactieve smartphone-applicatie die zich richt op volwassenen van alle leeftijden.
STudent Achievement in Reading (STAR) <i>Verenigde Staten</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/student-achievement-reading-star-united-states	Het STAR-programma biedt virtuele en face-to-face trainingsservices en technische assistentie aan instructeurs/docenten voor volwasseneneducatie om hun kennis over en het vermogen om evidence-based leesinstructiestrategieën of -praktijken effectief in te zetten, te vergroten om zo volwassen studenten te onderwijzen en te ondersteunen hun leesvaardigheid te verbeteren.

Projectnaam	Database URL	Projectomschrijving
Web-Based Literacy Programme (WBLP) <i>Turkije</i>	https://uil.unesco.org/case-study/effective-practices-database-litbase-0/web-based-literacy-programme-wblp-turkey	Het betreft een internetportaal ontworpen voor alfabetiseringeducatie op afstand. Het doel van de portal is om jongeren en volwassenen te ondersteunen die net beginnen te leren lezen en schrijven, die hun vaardigheden willen opfrissen en/of die zich voorbereiden op examens. Het leerportaal wordt gebruikt als aanvulling op reguliere face-to-face programma's én als een losstaand door technologie ondersteund alfabetiseringsprogramma voor deelnemers die vanwege verschillende redenen niet regelmatig lessen kunnen bijwonen. Wanneer nodig kunnen ze ondersteund worden door een speciale groep online docenten.
Strengthen the Persistence of Adults - Inspiration for teachers <i>Denemarken</i>	https://ec.europa.eu/epale/en/resource-centre/content/strengthen-persistence-adults-inspiration-teachers	Deense catalogus voor mensen die volwassenen met lage basisvaardigheden onderwijzen, om hen te inspireren om doelgericht en volhardend te werk te gaan in het onderwijs. Uitgangspunt is dat docenten een groot verschil kunnen maken waar het gaat om volharding van volwassen studenten: onderzoek laat immers zien dat doorzettingsvermogen ontwikkeld en versterkt kan worden.